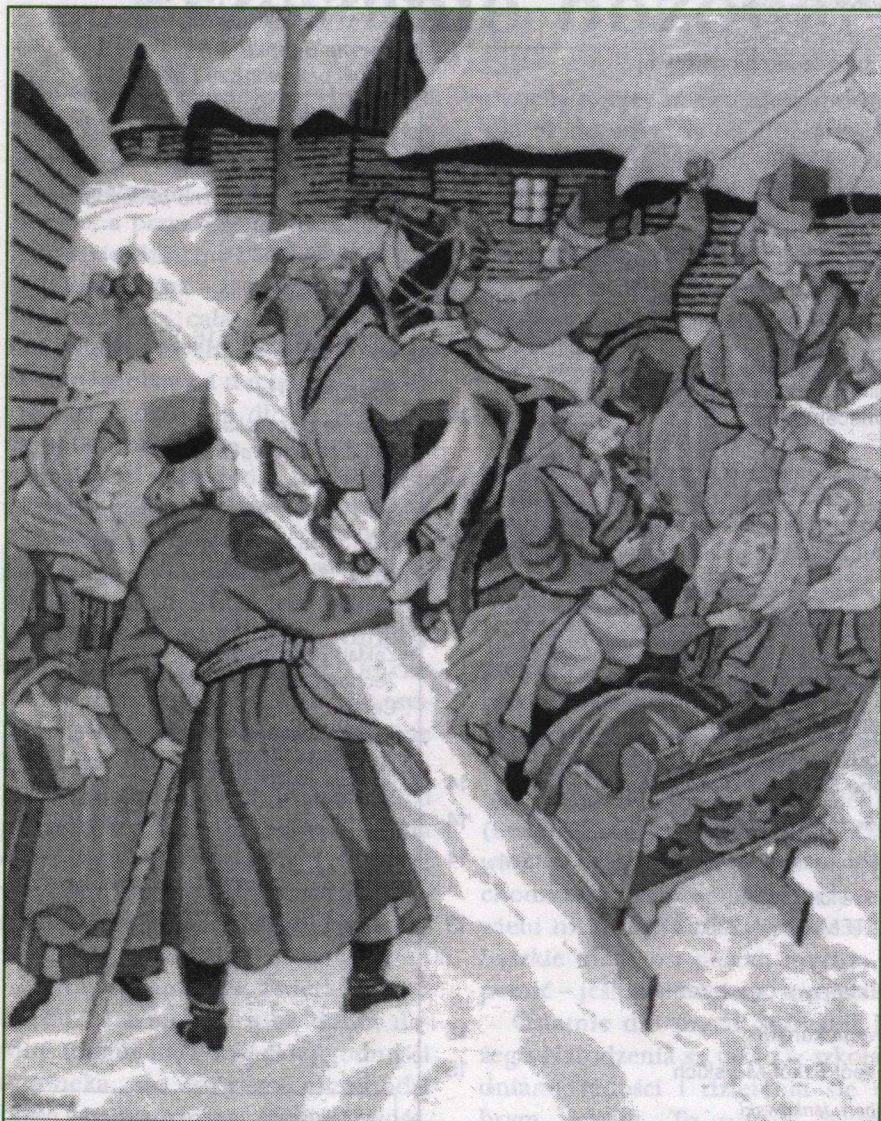

refleksje

SZCZECIN • GRUDZIEŃ 1995 • ISSN-1425-5383 • CENA 1.80 ZŁ

Wesołych Świąt!

MODLITWA NA DZIEŃ BOŻEGO NARODZENIA

*O Boże, pokutę przebyłem
i długie lata tułacze;
Dziś jestem we własnym domu
i krzyż na progu znacze...
Bożego Narodzenia
ta noc jest dla nas święta
Niech idą w zapomnienia
niewoli gnuśne pęta.
Daj nam poczucie siły
i Polskę daj nam żywą,
by słowa się spełniły
nad ziemią tą szczęśliwą
Jest tyle sił w narodzie
Jest tyle mnogo ludzi;
Niechże w nie
duch Twój wstąpi
i śpiące niech pobudzi.
Niech się Królestwo stanie
nie krzyża, lecz zbawienia.
O daj nam Jezu Panie
Twą Polskę objawienia.*

Stanisław Wyspiański

7 (40) Teka nr 23

Drodzy Czytelnicy,

Święta
Bożego Narodzenia
obchodzone przez
świat chrześcijański
ze szczególną atencją,
mają w naszym kraju
wyjątkowo uroczysty
i rodzinny charakter.

Uwadze Państwa
polecamy
słowa refleksji
duchownych
różnych wyznań.
Żałujemy,
że mimo zapewnień
nie dotarło do nas
przesłanie
Autokefalicznego
Kościoła Prawosławnego
w Polsce.

Wszystkim Czytelnikom
i Współautorom
REFLEKSJI
składamy
serdeczne życzenia
święteczne
i noworoczne

Redakcja

SPIS TREŚCI

Refleksje świąteczne	
Tajemnice Wigilii	3
<i>ks. Andrzej Offmański</i>	
Przesłanie bożonarodzeniowe	3
<i>teol. Małgorzata Gaś</i>	
O miejsce dla Dzieciątka	4
Dziękuję...	4
Refleksje	
<i>Halina Szczepanicz</i>	
Z archiwum nauki – W świetle lampy naftowej	5
<i>Ewa Radanowicz</i>	
Edukacja jako rozwijanie wyobraźni i wyzwolenie możliwości	11
<i>Grażyna Glinka, Jolanta Włodarek</i>	
Z Montessori w Lublinie	12
Wywiad miesiąca	
<i>Zdzisław Nowak</i>	
Duński sposób na... nauczycieli – Amtscentralen	10
Informacje, relacje	
<i>Barbara Mackiewicz</i>	
Nauczanie integralne – Zajęcia w puszczy	6
<i>Zygmunt Bławdziewicz</i>	
Progi i bariery	7
<i>Zofia Bąbczyńska-Jelonek</i>	
Francuz w Szczecinie	8
Wigilia w przedszkolu	9
<i>Jurek Owskiak</i>	
i jego Świąteczna Orkiestra	14
Radość w Mostach	14
Warto przeczytać – Na tropach Piastów	14
<i>Aleksandra Jakiela</i>	
MATEMATYKA 2001 dzisiaj	13
Reklamy · ogłoszenia	
Uwaga konkurs	15
Zespół Szkół Morskich	15
<i>Robert Jankowski</i>	
Ogólnopolskie imprezy – Demokratyczne państwo prawa	15
Prenumerata „Refleksji”	16
Drukarnia ZCE	16

MIESIĘCZNIK NAUCZYCIELI

refleksje

WYDAWCA

Oficyna Wydawnicza
Zachodniopomorskiego
Centrum Edukacyjnego
w Szczecinie

Redakcja

Redaktor naczelny
Zofia Bąbczyńska-Jelonek

Kolegium redakcyjne
Lucyna Behnke
(nauki przyrodnicze i ekologia)

Robert Jankowski
(historia)

Krystyna Kondarewicz
(nauki psychologiczno-pedagogiczne)

Adres Redakcji

71-699 Szczecin
ul. Hoża 6
tel./fax (091) 520-516, 520-933

Skład i korekta

Jolanta Lisowska
Anna Malinowska

Opracowanie graficzne
i łamanie

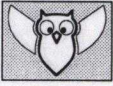
Radosław Józwik

Druk

Zakład Poligraficzny
Zachodniopomorskiego
Centrum Edukacyjnego
71-699 Szczecin
ul. Hoża 6
tel. (091) 520-955

Redakcja nie zwraca materiałów nie
zamówionych oraz zastrzega sobie
prawo dokonywania skrótów i adiu-
stacji, a także zmiany tytułów.
Redakcja nie odpowiada za treść
reklam i ogłoszeń.

Święta Bożego Narodzenia obchodzone w świecie chrześcijańskim z wielką atencją, mają w polskiej tradycji szczególnie uroczysty i rodzinny charakter.

Znane mniej więcej od IV wieku, wiążą z sobą wiele elementów dawnych świąt starożytnej Helleny (25 grudnia – Dzień Narodzin Słońca), pogańskich Prasłowian z chrześcijańskimi obrzędami. Jedne stopniowo zanikają, inne się rozwijają, a poszczególne narody zabarwiają je cechami własnej kul-

Tajemnice Wigilii

tury, nadając im swoistą, niepowtarzalną treść.

Nigdzie nie odnaleziono informacji o dacie narodzin Jezusa z Nazaretu, tak więc i dzisiaj nie wszyscy chrześcijanie obchodzą Święta Bożego Narodzenia w tym samym czasie. Różnią się też one

liturgią. Natomiast w Polsce łączy je wspólny dla większości ludzi zwyczaj, przeniesiony z osiemnastowiecznych dworów szlacheckich, zasiadania w przeddzień do wieczerzy wigilijnej i łamanie się opłatkiem.

Niewiele obyczajów z tamtych czasów dochowało się do dzisiaj, ale nadal Wigilia Bożego Narodzenia jest dniem pełnym polskiej tradycji i podniosłego nastroju, najbardziej wzruszającym wieczorem odchodzącego roku.

Przesłanie bożonarodzeniowe

W zimowe grudniowe dni myśli nasze biegną do stołu wigilijnego, drzewka bożonarodzeniowego, szopki betlejemskiej i kolęd śpiewanych rzewnie, a przywołujących na pamięć bez troskie dziecinne lata. Wieczera wigilijna. Postna a zarazem uroczysta, bo skupiająca całą rodzinę, a niekiedy i samotnych, których przygarneliśmy choćby na ten jeden wieczór. Opłatek w drżących dłoniach matki, na stole rodzinnym świeca i wśród rozmaitych pokarmów pusty talerz i krzesło gotowe przyjąć wędrowców.

Choinka – drzewo życia. Zielonością swoją przewyciężającą śmierć, uspienie, zimę, budzące nadzieję. Przyozdobione świątecznymi ozdobami, gwiazdkami, światełkami. Od czasów św. Franciszka – biedaczyny asyzyjskiego – szopka przytulająca Rodzinę Nazaretańską i przyciągająca ku sobie ludzi ciężkiej pracy i nauki, ludzi poszukujących „swej” gwiazdy. Dla dzieci świat niecodzienny. Czy to już wszystko? Czy nie ma głębszego przesłania tych Świąt Bożego Narodzenia?

Dla nas, katolików, Święta Bożego Narodzenia niosą z sobą dobrą nowinę (ewangelię) o wielkiej godności człowieka, do którego przychodzi Bóg, by mu okazać swoją miłość, miłość ofiarną, bezinteresowną, pełną ryzyka. Człowiek bowiem nie jest zniewolony przez tę Bożą miłość do miłowania Boga. A wręcz bywa, że

ukocho siebie samego i swe upodobania aż do wzgardy tej Bożej miłości i jej odrzucenia. O tym wszystkim Bóg wiedział i wie, a jednak podejmuje ryzyko, że przynajmniej niektórzy Go przyjmą. Podczas tragicznych dni zawieruchy wojennej powstała powstańcza kolęda:

*Nie było miejsca choć szedłeś,
Ogień miłości zapalić,
I przez swą mękę najdroższą
Świat od zagłady ocalić (...)
A dzisiaj, czemu wśród ludzi,
Tyle łez, jęków, katuszy?
Bo nie ma miejsca dla Ciebie
W niejednej człowieczej duszy.*

Tęsknoty i pragnienia prawdziwego pokoju, wolności i poczucia bezpieczeństwa wpisane zostały w tę kolędę, ale równocześnie te słowa stały się wyrazem głębokiego spojrzenia na przyczyny tragicznej wojennej (i nie tylko wojennej) sytuacji. Człowiek zamykający swe serce na przychodzącego Boga staje się przyczyną wielu nieszczęść ludzkości. Bo serce ludzkie nie znosi pustki, musi ją wypełnić – jeśli nie Bogiem, to czym?

Ostatnie dni przed Świątami Bożego Narodzenia są także w szkołach dniami radości i dzielenia się dobrym sercem. To piękny zwyczaj, gdy poszczególne wspólnoty klasowe, a także grono pedagogiczne, łamią się opłatkiem i obdarzają serdecznymi życzeniami. Jest to znak otwarcia

się na drugiego człowieka, zatroskania, by nikt nie poczuł się samotny. A jeśli jesteśmy wierzącymi, to jest to również gest wyrażający bycie Boga z nami.

Zwyczajne urządzania betlejemskich szopek, jasełek i misteriiw bożonarodzeniowych zawsze w naszej polskiej tradycji ukazywały, jak sacrum (świętość) jest zakorzeniona w profanum (codziennosci) człowiecze. Bóg nie jest gdzieś daleko od nas, jest w naszej codzienności, jest w naszych trudach i wszelkich poczynaniach, by je można było nazwać „zbożnymi”.

Prastara kolęda, ułożona przez Franciszka Karpińskiego, jest w ostatniej zwrotce błaganiem, w które każdy z nas wychowawców i wychowanków może się wpisać:

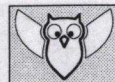
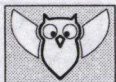
*Podnieś rękę Boże Dziecię,
błogostaw Ojczyznę miłą,
w dobrych radach w dobrym bycie,
wspieraj Jej siłę, swą siłą,
dom nasz i majątność całą
i wszystkie wioski z miastami.
A Słowo ciałem się stało
i mieszkało między nami.*

Oby tak było, oby się tak stało w naszych rodzinach, społecznościach szkolnych i w całej Ojczyźnie.

ks. Andrzej Offmański

Duszpasterz nauczycieli i wychowawców diecezji szczecińsko-kamieńskiej

Kiedy myślę o zbliżających się Świątach Bożego Narodzenia, przypominam sobie pewien rysunek, który przed laty zamieściliśmy w pisemku parafialnym. Przedstawiał on mnóstwo owiniętych w ozdoby papier pudełek, takich jakie znajdujemy pod choinką, poukładanych na wzór duże- go współczesnego miasta. Między kartonowymi wieżowcami zbudowanymi z kolorowych pudełek z trudem można było dostrzec postaci miniaturowej Marii siedzącej z Dzieciątkiem na osiołku i idącego obok Józefa. Wszystko przygotowane do Świąt – dom, choinka, prezenty. Tylko brakuje miejsca dla Dzieciątka Betlejemskiego, brakuje też czasu dla Niego...

Niestety, wielu współczesnych chrześcijan traktuje Święta Bożego Narodzenia tylko jako okazję do przeżycia wielu pięknych rodzinnych spotkań przy obficie zastawionym stole. Naszym dzieciom święta te kojarzą się przede wszystkim z prezentami leżącymi pod choinką. I trudno jest się temu dziwić. To nie tylko już tradycja, ale czas zmasowanej reklamy. W mass mediach o upominkach świątecznych mówi się przy każdej okazji. Cały ten przedświąteczny okres przeżywamy pod znakiem zakupów. Dzieci to wszystko obserwują, aktywnie uczestnicząc w zakupowym szaleństwie dorosłych.

Dla księży i katechetów natomiast jest to czas stawiania sobie istotnego pytania: jak pomóc dzieciom i młodzieży w zmianie nastawienia do Świąt Bożego Narodzenia? Wspaniała Ewangelia o narodzinach Syna Bożego nie może być tylko maleńkim, ledwo dostrzegalnym elementem bogatych tradycji i obyczajów bożonarodzeniowych.

Jak im powiedzieć, że święta rzeczywiście staną się radosne, gdy świadomie postawimy Chrystusa w centrum naszych myśli, dziękując Mu za to, że zstąpił do nas, nie wahał się przyjąć ludzkie ciało i trud ludzkiego żywota, by nas ratować!

O miejsce dla Dzieciątka

Cicha noc

*Cicha noc!
W górze skrzy
Mnóstwo gwiazd, wszystko śpi,
Lecz z ócz Maryi odleciał sen,
W świętej ciszy Najwyższego Syn
Leży na łonie jej!
Leży na łonie jej!*

*Święta noc! Dobrą wieść
Anioł sam śpieszy nieść,
Wiernym pasterzom strzegącym
stad,
Że Zbawiciel już przyszedł na
świat,*

*Którym jest Chrystus Pan,
Którym jest Chrystus Pan!*

*Cicha noc! Święta noc!
Chryście Twej łaski moc
Grzechu rozpedza,
rozprasza cień;
Błysnął zbawienia radosny dzień
Nam w narodzeniu Twym,
Nam w narodzeniu Twym!*

(wg ks. Jana Mohra – 1848)

Niełatwo jest przekonać i zachęcić współczesnych ludzi, bez względu na wiek, do szukania prawdziwej radości i prawdziwego bogactwa w Jezusie Chrystusie.

Mam nadzieję, że z biegiem czasu my wszyscy, zmęczeni agresywną reklamą, konsumpcyjnym nastawieniem zaczniemy tęsknić za refleksyjnym, spokojniejszym przeżyciem Świąt Bożego Narodzenia.

Małgorzata Gaś

teolog Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, Parafia Świętej Trójcy w Szczecinie

Dziękuję...

„(...) W Liceum Ogólnokształcącym Nr 22 w Szczecinie klasa I „b” przygotowała Wigilię, na której czułam się jak w niebie. Czułam spokój, czułam się wolna, zarazem dumna. Klasa I „b” zrobiła nam niesamowicie wielką i miłą niespodziankę. Czytaliśmy wiersze specjalnie wybrane na ten dzień, śpiewano kolędy, składaliśmy sobie życzenia, dzieląc się opłatkiem. Chciało mi się płakać, ponieważ nigdy nie miałam normalnej Wigilii.

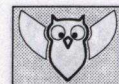
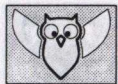
W domu – nigdy nie było tak uroczyście. Zawsze był pełny stół, zawsze też był opłatek i życzenia, ale nigdy nie było tak, żeby mój ojciec nie przeszkodził mi i mamie w dobrym samopoczuciu. Zawsze i wszędzie był on i jego niemile, wprost okrutne słowa. (...) Między nami mówiąc, wszyscy nie jesteśmy z bogatych domów, ale takiej Wigilii w naszych domach jeszcze nie było.

Dziękuję bardzo, że klasa przyjęła nas z sercem i że okazała nam prawdziwość w życiu odświętnym. Dziękuję w imieniu wszystkich, którzy tam byli i widzieli tak cudowną, wzruszającą podróż do szczęścia. Dziękuję!”

Agnieszka

Pogotowie Opiekuńcze w Szczecinie

Jan Zeh – jaką rolę odegrał w stawianiu podwalin przemysłu naftowego w drugiej połowie XIX wieku? Dlaczego kroniki o nim milczą? Dlaczego Ignacy Łukasiewicz nic nie mówi na temat człowieka, z którym współtworzył metodę oczyszczania oleju skalnego? Nawet pisownia nazwiska nie jest pewna. Zeh czy Zych? Bez wątplenia Zeh – świadczy o tym podpis artykułu w czasopiśmie Towarzystwa Aptekarskiego (Nr 12) opublikowanego we Lwowie w 1889 roku. Przepuszczalnie błędny zapis nazwiska pojawił się po śmierci Jana Zeha.

Poszukiwanie tańszego preparatu leczniczego – *Oleum petrae album* zmusiło Piotra Mikolascha, właściciela apteki we Lwowie, do zainteresowania się możliwościami przeróbki oleju skalnego. Do apteki zakupiono dwa centnary ropy destylowanej. Pracami laboratoryjnymi prowadzącymi do oczyszczenia i rozdzielenia ropy zajęli się dwaj farmaceuci – Jan Zeh i młodszy od niego o 5 lat – Ignacy Łukasiewicz.

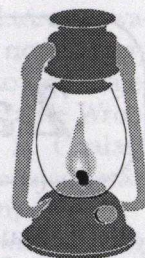
Z pewnością badania prowadził starszy magister z pełnymi kwalifikacjami, a nie młody, rozpoczynający pracę, jeszcze niedoświadczony farmaceuta. Był 1852 rok.

Tylko wytrzymałość i zacięcie naukowe badaczy sprawiły, że udało się ujarzmić naftę. Prymitywne urządzenia i silna woń ropy uczyniły pracę nieprzyjemną. Jan Zeh wspomina, że cierpiał na bóle i zawroty głowy od zapachów wydzielających się w laboratorium.

Intensywne badania trwały kilka tygodni. Jan Zeh, przesiąknięty silną wonią nie oczyszczonej ropy, był nieomal odcięty od kontaktów z ludźmi, narażając się na opinię maniaka. Wreszcie w aptece „Pod gwiazdą” udało się opracować metodę oczyszczania ciemnej cieczy przez kolejną obróbkę kwasem siarkowym, wapnem a następnie destylację. Z brunatnej, tłustej i lepkiej o nieprzyjemnym zapachu cieczy otrzymał żółty płyn – naftę.

Z archiwum nauki

W świetle lampy naftowej

Ciecz ta paląc się dawała jasne światło. Jan Zeh otrzymał za efekt swej pracy austriacki patent.

Ignacy Łukasiewicz nie wnosił zastrzeżeń do praw autorskich. Natomiast Zeh nie protestował, kiedy Łukasiewicz zaczął używać tej metody rafinowania (oczyszczania) oleju skalnego. Czy istniał jakiś układ między wynalazcami? Nie wiadomo. Faktem jest, że dwaj współpracownicy wkrótce się rozstali.

Ignacy Łukasiewicz niebawem zasłynął jako konstruktor lampy naftowej. Nie pomniejsza to zasług blacharza lwowskiego, Adama Bratkowskiego, który współtworzył jej konstrukcję.

W marcu 1853 roku w oknie apteki we Lwowie zapalono pierwszą lampę. Nie miała skomplikowanej konstrukcji – jak każdy zresztą wynalazek. Najprostsze rozwiązania najtrudniej przychodzą do głowy. Pierwsza lampa naftowa składała się z blaszanego zbiornika na naftę, przezroczystego szklanego klosza i zębatego kółka do podniesienia i regulacji knota.

Dzień 31 lipca 1853 roku przeszedł do historii. W tym dniu, a raczej w nocy, w świetle lamp naftowych przeprowadzono udaną operację w Szpitalu Powszechnym we Lwowie. Nowy sposób oświetlenia szybko zdobył świat. Niestety, wynalazki nie były w dostatecznym stopniu chronione patentami i zostały wykorzystane przez innych przedsiębiorców.

Łukasiewicz znalazł cenę galicyjskiej ropy. Stał się jednym z pionierów przemysłu naftowego w kraju. Organizuje liczne spółki i przedsiębiorstwa wydobywania i przeróbki surowca.

Na Podkarpaciu powstają pierwsze destylarnie i zakłady rafinerijne. W tych samych czasach w Kuwejcie czy Arabii Saudyjskiej nikt jeszcze nie wiedział o bogactwie ukrytym pod ziemią.

W 1882 roku żegnany powszechnym żalem umiera Ignacy Łukasiewicz. Natomiast Zeh nie posiada własnych kopalni i jest skazany na przeróbkę cudzej ropy. We Lwowie ma sklep z naftą. Widocznie nie jest duży, skoro jako sprzedawczynię zatrudnia żonę. Nafta, która wielu prowadziła do fortuny, na Zeha sprowadziła katastrofę życiową.

W lutym 1858 z uszkodzonej beczki napełnionej naftą wylała się łatwopalna ciecz. Przechodzień zaproszył ogień. Płomienie w mgnieniu oka dostały się do sklepu, w którym były jego żona z siostrą. Zostają śmiertelnie poparzone.

Jan Zeh dotkliwie odczuwa stratę najbliższych. Do farmacji powraca dopiero w 1875 roku. Otrzymuje koncesję na aptekę w Borysławiu, którą otwiera w 1876 i pracuje w niej aż do śmierci, w 1897 roku.

Dzisiaj lampy naftowe wyszły z codziennego użytku. Spotkać je można w zabytkowych wnętrzach lub na campingu w czasie wakacji. Jednak prace Łukasiewicza i Zeha to historyczne osiągnięcia, dające początek dzisiejszemu przemysłowi petrochemicznemu. Skromna lwowska apteka „Pod gwiazdą” stała się żąźewiem kariery ropy naftowej, która trwa do dziś.

Halina Szczepaniec

doradca CDiDN w Szczecinie

Nauczanie integralne

Zajęcia w puszczy

W roku szkolnym 1993/94 w Szkole Podstawowej w Kliniskach pokuszono się o wprowadzenie zmian w nauczaniu początkowym. Chcąc umożliwić uczniom głębsze zrozumienie rzeczywistości, i pomóc ujmować ją w sposób całościowy, a nie wprowadzać sztucznych podziałów na przedmioty nie przystające do codziennego życia, wprowadzono nauczanie integralne.

Rozpoczęto od klasy I. Program opracowały Elżbieta Sekuła i Małgorzata Romer. W klasie II i III skorzystały z programu i podręcznika J. Korzańskiej i R. Mreńcy. Położono nacisk na łączne traktowanie nauczania i wychowania oraz związek teorii z praktycznym działaniem. Treści kształcenia ujęte zostały w bloki tematyczne podporządkowane zagadnieniom z najbliższego otoczenia przyrodniczego i społecznego dziecka. Każdy dzień był osnuty wokół innego tematu w obrębie danego bloku i charakteryzowała go różnorodność zajęć.

Przekazywane są treści polonistyczne, matematyczne. Prowadzona jest działalność plastyczna, techniczna, muzyczna i fizyczna. Nadrzędnym celem jest wskazywanie dzieciom dróg i sposobów bogacenia swej wiedzy i umiejętności.

Ponieważ nie ma systemu przedmiotowo-lekcyjnego, nauczyciel może regulować czas przeznaczony na opracowanie poszczególnych treści programowych.

Wykorzystując u dziecka naturalną ciekawość świata, nauczyciel zapoznaje je wcześniej z tematyką zajęć i zachęca do samodzielnego poszukiwania materiałów, które będzie można wykorzystać na lekcji. Dzięki temu uczniowie już

w klasach najmłodszych są częstymi gośćmi biblioteki, umieją korzystać z różnych źródeł informacji. Ich zasób wiadomości i słownictwo są bogatsze i, co najważniejsze, nowe pojęcia, nazwy, fakty są przyswajane w sposób całościowy, w pewnych kontekstach.

W ramach innowacji zrezygnowano w kl. I–III z oceny cyfrowej i wprowadzono – opisową. Dzieci za swoją pracę otrzymują w nagrodę znaczki, stempelki, dyplomy, pochwały ustne i pisemne, brawa od kolegów itp. Zachętą dla dzieci do podejmowania wysiłku i osiągnięcia świadomie wybranego celu są różne konkursy i zabawy.

Nauczyciel prowadzi stałą obserwację dziecka zgodnie z kryteriami oceny opisowej, opracowanymi przez nauczycieli w celu dobrego poznania ucznia i gromadzenia o nim szczegółowych informacji. Są one przekazywane rodzicom na spotkaniach klasowych i mają postać listu do dziecka, w którym wychowawca wyodrębnia poszczególne sprawności i umiejętności dziecka, chwali osiągnięcia, udziela życzliwych i rzeczowych wskazówek do dalszej pracy. Taka forma kontroli i oceny zyskała aprobatę rodziców i dzieci, gdyż pozwala na uzyskanie szczegółowych informacji o postępach uczniów.

Opracowany został również wzór świadectwa dla uczniów kl. I–III, na którym jest tylko zaznaczona promocja, nie ma ocen. Jeśli u ucznia występują poważne braki programowe, wówczas wychowawca kontaktuje się z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną i po uzyskaniu opinii pedagoga i psychologa decyduje o promocji dziecka.

Drugim nurtem pracy innowacyjnej w szkole stała się działalność proekologiczna.

Szkola mieści się w samym sercu Puszczy Goleniowskiej. Ścisłe współpracuje z Nadleśnictwem Kliniska, dlatego oczywiste jest, że tematyka ekologiczna jest jej szczególnie bliska, gdyż na co dzień można oglądać zgubne skutki ludzkiej bezmyślności.

Chcąc wyrobić w uczniach wrażliwość na problemy środowiska, w którym żyjemy, przy realizowaniu programów poszczególnych przedmiotów szczególnie akcentowana i eksponowana jest ta problematyka. Organizowane są pogadanki, konkursy, dzieci oglądają filmy przyrodnicze propagujące tematykę ekologiczną i redagują gazetki tematyczne.

Uczniowie szkoły biorą czynny udział w corocznych obchodach Dnia Ziemi, Sprzątania Świata – Polska. Czyszczą lasy i parkingi leśne, likwidują sidła, sprzątają wsie, propagują i organizują zbiórki makułatury i odpadów plastikowych. Uczniowie pomagali w urządzeniu ekranów tłumiących hałas przy piekarni ASPROD w Kliniskach. Uczniowie klasy IVb pod opieką Doroty Rybarskiej-Jarosz przygotowali fotoreportaż „Sprzątanie Świata – Polska” i zajęli I miejsce w konkursie Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej w Szczecinie. Imprezy kończyły się wspólnym ogniskiem, uroczystym „Spaleniem Śmiecia” i przysięgą przedstawiciela „braci uczniowskiej” oraz „pedagogicznej ochrony przyrody”. Trwają prace przy urządzeniu ogródka rekreacyjnego przy szkole.

W roku 1994 powołano Koło Młodych Ornitologów, które współpracuje z Nadleśnictwem Kliniska i Mirosławem Smugąłą, pracownikiem Akademii Rolniczej w Szczecinie.

Pod opieką Teresy Odzioby koło rozwija w uczniach zainteresowanie otaczającą przyrodą, a w szczególności ptakami i ich środowiskiem. Członkowie biorą czynny udział w obchodach „Światowych Dni Ptaków”, w akcji liczenia boci-

nów, opiekują się ptakami i dokarmiają je zimą, zawieszają budki lęgowe i obserwują ptaki w ich naturalnym środowisku, zbierają leśne owoce (kaształy, żołądź, głóg), które przekazują pracownikom Nadleśnictwa jako zimową karmę dla zwierząt. Zachęcają też skutecznie do tego całe klasy.

Na spotkaniach Koła Fizyczno-Chemicznego, prowadzonego przez Dariusza Poleszczuka, poruszane są problemy związane z zanieczyszczeniem środowiska i jego ochroną. W bieżącym roku szkolnym powstało Koło Młodych Ekologów, gdzie uczniowie kierowani przez Zuzannę Schabek urządzają kącki zieleni, opiekują się nimi, oznaczają gatunki roślin, hodują rybki, zapoznają się z podstawowymi problemami ochrony przyrody.

W ubiegłym roku wspólnie z Nadleśnictwem Kliniska po raz pierwszy zorganizowano dla szkół pracujących na terenie Nadleśni-

ctwa konkurs międzyszkolny pod hasłem „Las naszym bogactwem”, w którym dzieci z Klinisk zajęły II miejsce. Imprezę zakończyło wspólne śpiewanie piosenek turystycznych przy ognisku. W tym roku przygotowywana jest kolejna edycja tego konkursu.

Szkoła organizuje i uczestniczy w licznych imprezach ekologicznych i wycieczkach, które pomagają dzieciom zrozumieć zależność człowieka od środowiska, w którym żyje (Eko-czwartek, Dzień Wiosny, wyjazd dzieci do Świeradowa na warsztaty ekologiczne „NaturaMY”, organizowane przez Wrocławską Szkołę Przyszłości, wycieczki do Wolińskiego Parku Narodowego, do Ogrodu Dendrologicznego w Przelewicach, ekologicznej farmy w Strumianach, do Puszczy Goleńskowskiej itp.).

By doskonalić metody pracy z dziećmi, nauczyciele biorą udział w różnorodnych szkoleniach za-

jęciach warsztatowych, które pozwalają poszerzyć wiedzę o nowe formy pracy z uczniem i o ekologii (zajęcia prof. R. Łukaszewicza we Wrocławiu i w Płotach, dr. K. Chałasa w Puławach, tygodniowe zajęcia warsztatowe w Helsinborgu).

W tym roku zaplanowano szereg imprez i działań ekologicznych w związku z przygotowaniem do nadania szkole imienia – oczywiście związanego z lasem. Patronem ma zostać prof. Wiesław Grochowski – leśnik z zawodu i zamiłowania, który zajmował się produkcją uboczną lasu. Szkoła ma nadzieję, że uczniowie zostaną dobrze przygotowani do walki o zdrowe środowisko, że będą potrafili wybrać właściwą drogę i sposoby bogacenia swej wiedzy i umiejętności.

Barbara Mackiewicz

dyrektor SP w Kliniskach

PROGI i BARIERY

Szkoła Podstawowa w Radowie Wielkim jest małą ośmioklasową szkołą wiejską, do której uczęszcza zaledwie 130 uczniów z okolicznych miejscowości, w których panuje tzw. strukturalne bezrobocie. Właśnie, między innymi, z tego powodu szkoła napotyka w swojej pracy na wiele trudnych sytuacji wychowawczych. Blisko 50% dzieci podejmujących naukę kierowanych jest, po pewnym czasie, na badania psychologiczno-pedagogiczne. Niestety, z reguły potwierdzają one spostrzeżenia nauczycieli, którzy sami zauważyli różnego rodzaju braki rozwojowe i zaniedbania dzieci. Stało się to też powodem poszukiwań ze strony szkoły nowych działań, które poprawiłyby skuteczność pracy z tymi dziećmi. Szkoła, jak wiele innych podobnych, boryka się z dużymi trudnościami finansowymi i materialnymi, jednak przeszkody te nie zniechęcają nauczycieli do poszukiwań takich działań, które polepszyłyby ich pracę.

Od trzech lat nauczyciele nauczania początkowego odeszli od stawiania ocen cyfrowych, które zastąpiła ocena opisowa. Nie ma też klasycznych lekcji.

Opracowane zostało dla tych klas nowe świadectwo szkolne, które w szerszym stopniu informuje ucznia i jego rodziców o postępach w nauce. Efekty pracy tym systemem są zwłaszcza widoczne w zachowaniu dzieci. Są śmielsze, pewniejsze siebie i wykazują większą aktywność. Efekty dydaktyczne są trudniejsze do jednoznacznej interpretacji.

Na podstawie badania wyników nauczania generalnie jednak można stwierdzić, że nie są one gorsze od efektów pracy w zespołach uczących się metodą tradycyjną.

Bieżący rok szkolny jest drugim rokiem edukacji ekologicznej poprzez konkretne działania praktyczne. Dwa razy w roku organizowane są tygodniowe zajęcia warsztatowe, podsumowujące zawsze w ostatnim ich dniu. Efektem działań „warsztatowych” jest wiele ciekawych prac: plastycznych, literackich i innych, eksponowanych później na terenie szkoły. Każdy uczeń bierze aktywny udział w różnego typu zajęciach warsztatowych i na miarę swoich możliwości podsumowuje je i wyciąga wnioski, co w dużym stopniu wpływa na

utrwalenie wiedzy i zachowań proekologicznych.

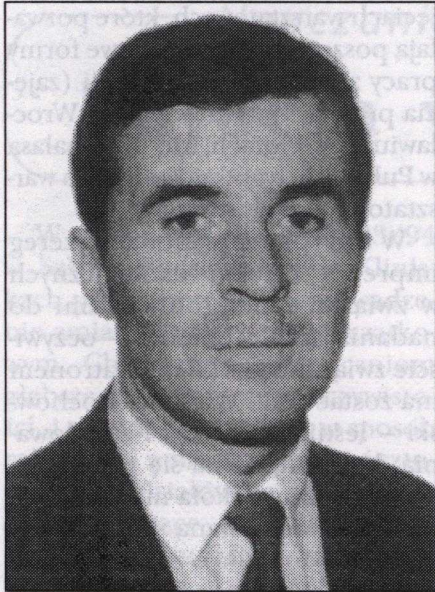
Przy okazji odbywają się spotkania z ciekawymi ludźmi, organizowane są wycieczki w dalszą i bliższą okolicę, monitorowane jest najbliższe środowisko. Odbyły się między innymi akcje liczenia gniazd bocianich na terenie całej naszej gminy, „inventaryzacja” pomników przyrody, wizyty w różnych laboratoriach, zwiedzanie i zapoznanie się z działaniem ekologicznej kotłowni, oczyszczalni ścieków itp. Przeprowadzona została promocja zdrowej żywności i ekologicznych sprzętów gospodarstwa domowego. Wydana została szkolna gazetka o tematyce ekologicznej.

Tego typu zajęcia warsztatowe wymagają od szkoły i nauczycieli dużego wysiłku, zwłaszcza organizacyjnego. Żeby można je było przeprowadzić, potrzebne są niestety spore środki finansowe. Zdobywane są one w przeróżny sposób. Jednakże wysiłek ten znajduje odzwierciedlenie zarówno w efektach pracy uczniów, jak również w ich aprobacie tej formy działalności szkoły.

Zygmunt Bławdziewicz

SP w Radowie Wielkim

Francuz w Szczecinie

Christian Foure jest etatowym pracownikiem ambasady francuskiej w Polsce. W randze radcy ds. pedagogicznych z ramienia biura językowego ambasady zajmuje się propagowaniem języka i kultury francuskiej na Pomorzu Zachodnim. ... *Polacy cenią sobie Francję – stwierdza monsieur Foure – ale to wcale nie znaczy, że przykładają się do nauki francuskiego.* Na co dzień Christian Foure współpracuje z CDiDN i Centrum Języków Obcych w Szczecinie. Oczywiście, jego kontakty nie ograniczają się wyłącznie do placówek szczecińskiego Kuratorium, ale praca od podstaw, czyli z nauczycielami języka francuskiego szkół podstawowych i średnich leży mu szczególnie na sercu.

Nie tylko Francuzi, ale i też metody szczecińscy zauważają od pewnego czasu spadek zainteresowania językiem francuskim. Z powodów finansowych szkoły zmuszone są do zaniechania podziałów na grupy przy nauczaniu języków obcych. Znika język francuski ze szkół podstawowych, bowiem rodzice coraz częściej decydują się na kształcenie dziecka w języku niemieckim lub angielskim. Tak dzieje się praktycznie na całym Pomorzu Zachodnim, w Szczecinie, Stargardzie Szczecińskim, Gryficach. Bywają jednak chwalebne wyjątki.

Liceum Ogólnokształcące Nr 1 w Nowogardzie nie ma lekkiego życia. W gminie panuje bardzo wysokie bezrobocie. A bieda najboleśniej dotyka najmłodszych.

Kiedy idę rano do szkoły – mówi Stanisław Karman, dyrektor liceum – w blokach widzę zaledwie kilka rozświetlonych okien. Według statystyk, w gminie Nowogard co trzeci mieszkaniec jest na zasiłku dla bezrobotnych. To odbija się na uczniach naszej szkoły. Nawet jeśli liceum załatwi gdzieś bezpłatny autokar, władze lokalne i oświatowe dorzucą trochę grosza na wyżywienie lub noclegi, to i tak są kłopoty z uzbieraniem przez młodzież niewielkich pieniędzy na dopłatę do wycieczki. Dla nich 200 czy trzysta tysięcy (starych) złotych jest już wysoką kwotą.

Jednak gdy dwa lata temu zrodził się pomysł wyruszenia na tydzień do Paryża, by pogłębić język i choćby pobieżnie poznać zabytki i kulturę Francji, udało się zebrać grupę ponad 30 osób. Szkoła pomogła znaleźć tanie biuro podróży i młodzież pod opieką „pani od francuskiego”, Krystyny Olesiejko, wyruszyła na podbój Francji.

Do dzisiaj uczniowie mówią z przejęciem o wyprawie do Paryża. Widać to też w efektach pracy. Zainteresowanie językiem wyraźnie wzrosło. Na 513 uczniów aż ponad 175 uczy się francuskiego i nie jest to wyłącznie zasługa wycieczki za granicę.

Krystyna Olesiejko jest zafascynowana językiem i kulturą Francji. Stale się dokształca. Kupuje książki, podręczniki i kasety. Materiały dydaktyczne, słowniki czy mapa Francji ofiarowane przez Christiana Foure w imieniu francuskiej ambasady przyjmowane są z wielką wdzięcznością. Większość z tych pozycji jest nieosiągalna dla chudej nauczycielskiej kieszeni. Życzliwy stosunek dyrekcji i zaangażowanie rodziców nowogardzkiego liceum zasługuje na szczególny szacunek, zwłaszcza że szkoła mieści się

Młodzież z Nowogardu w podparyskim Euro Disneylandzie

w starym budynku, za ciasnym dla potrzeb. Liceum odmalowane i zadbane stara się być przychylnie młodzieży, której przecież nie jest zbyt łatwo.

Liceum Ogólnokształcące Nr 2 – to nowoczesna „tysiąclatka” w Stargardzie Szczecińskim, usytuowana w samym centrum zabytkowej Starówki.

I tutaj nie ma kłopotów z nauką języka francuskiego. Młodzież chętnie się uczy, a nauczyciele zastanawiają się, czy uda im się w tym roku doprowadzić kogoś do finału językowej olimpiady. Na 880 uczniów 289 uczęszcza na lekcje francuskiego.

Jednak i w Stargardzie zaczynają się rysować pewne problemy. Nie ma już francuskiego w SP Nr 11, nie dzieli się klas na grupy językowe z braku pieniędzy i z powodu decyzji szczecińskiego kuratorium. I tutaj rodzice wybierając język obcy do nauki dla swego dziecka, sięgają po angielski lub niemiecki.

Pracownicy ambasady francuskiej, których kilkunastu zajmuje się problemem nauki francuskiego w Polsce,

starają się przeciwdziałać tym zjawiskom. Polscy nauczyciele francuskiego wysyłani są na specjalne szkolenia do Francji. Z takich wyjazdów szkoleniowych skorzystał m.in. S. Stolz z Gryfic. Podobne wyjazdy są do dyspozycji nauczycieli innych przedmiotów, o ile posługują się dosyć biegle francuskim.

W Szczecinie, w Centrum Języków Obcych, prowadzone są seminaria, spotkania metodyczne, konwersatoria. Są też czynione próby znalezienia we Francji partnerskich szkół dla placówek na Pomorzu Zachodnim.

Polska jest jedną nogą w zjednoczonej Europie – uważa Christian Fouré, wielki miłośnik Szczecina – a w niej znajomość języków jest koniecznością. Zrobię wszystko, co mogę, by znalazł się wśród nich też i język francuski.

Na razie w woj. szczecińskim w ponad 30 szkołach ok. 3,5 tysiąca uczniów, na różnych poziomach, usiłuje mówić w języku Wiktora Hugo i Napoleona.

Zofia Bąbczyńska-Jelonek

Zwiedzając Paryż licealiści z Nowogardu nie zapomnieli o kwiatach na grób Fryderyka Chopina.

Centrum Języków Obcych w Szczecinie zawiadamia, że 13 stycznia 1996 r. (sobota) w Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli (al. Wyzwolenia 105) odbędzie się spotkanie nauczycieli i studentów collage języka francuskiego, którzy odbywają praktyki w szkołach.

W programie spotkania: refleksje z pobytów nauczycieli na praktykach studyjnych we Francji i Szwajcarii i zajęcia seminaryjne nt. materiałów metodycznych do nauki języka.

Andrzej Bajko

doradca CDiDN w Szczecinie

Wigilia w przedszkolu

Niedaleko Jasnych Błoni i parku im. Kasprowicza w Szczecinie mieści się niecodzienna placówka oświatowa – Integracyjne Przedszkole Zdrowotne. Przebywają w nim maluchy z różnymi, czasami nawet poważnymi, kłopotami ze zdrowiem.

Dla Jadwigi Kozłowskiej, dyrektorki przedszkola, wigilijne spotkanie, zorganizowane 10 grudnia br., miało symboliczne znaczenie. Kontakty z rówieśnikami, umiejętność porozumiewania się z rodziną są

bliskie idei Wigilii, a przecież integracja jest głównym celem placówki, którą prowadzi.

W wigilijnym spotkaniu głównymi bohaterami były dzieci, ich rodzice i opiekunowie. Uczestniczył w nim również dr Czesław Plewka, szczeciński kurator, przedstawiciele ONZ ds. integracji, którzy przyjechali do Szczecina ze Szwecji, oraz przedstawiciele Urzędu Miejskiego.

Przejęte dzieciaki deklamowały wierszyki i śpiewały koledy. Dorośli zrewanżowali się zaproszeniem na

występ zaprzyjaźnionego z przedszkolem zespołu „Sklep z Ptasimi Piórami”.

Idea integracji dzieci zdrowych z chorymi, sprawnych z upośledzonymi, idea wspólnej nauki i zabawy, tolerancji i zrozumienia ciągle jeszcze z trudem toruje sobie drogę do stałego miejsca w polskim społeczeństwie. Dlatego też ta miła kameralna impreza przedszkolna ma tak duże znaczenie.

opr. na podst. „Głosu Szczecińskiego”

Roskilde, niewielkie miasto, leżące kilka kilometrów na zachód od Kopenhagi, znane jest głównie z tego, że w tamtejszej świątyni chowa się od wieków duńskich monarchów. Nas interesuje nie tyle historia, co dzisiejsza rzeczywistość.

Wchodzimy do niewielkiego, ale eleganckiego i doskonale wyposażonego budynku regionalnego Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli – Amtscentralen. Po chwili podjęci kawą rozmawiamy z JILL DANIEL, dyrektorką Amtscentralen.

REFLEKSJE: Prosimy o kilka słów na temat zakresu działań i zadań, jakie stoją przed Centrum.

– Amtscentralen w Roskilde obsługuje 11 gmin, w których mamy około 140 różnych typów szkół – podstawowe, średnie, prywatne, specjalne, wiele placówek szkolenia dorosłych oraz placówek opieki społecznej. Zatrudniają one około 6000 osób, głównie pedagogów. Do nich właśnie kierujemy nasze działania. Do zadań Centrum należy m.in. tworzenie i przekazywanie informacji pedagogicznej za pomocą wszystkich dostępnych mediów (prasy, radia, telewizji) do całej lokalnej społeczności; doradztwo, doskonalenie i pomoc nauczycielom; selekcja i opracowywanie wszystkich materiałów i pomocy dydaktycznych: wypożyczanie książek i pomocy dydaktycznych nauczycielom i szkołom; udostępnianie własnego sprzętu technicznego (mamy własne studio nagrań i poligrafie), by nauczyciele mogli samodzielnie przygotować materiały do pracy pedagogicznej; pomoc w organizowaniu i wyposażaniu bibliotek szkolnych; pośrednictwo w zakupie sprzętu audiowizualnego, komputerów i pomocy naukowych.

REFLEKSJE: Do realizacji takich zadań trzeba wyspecjalizowanej kadry. Jak wygląda struktura zatrudnienia w Centrum?

– Dyrektor prowadzi placówkę oraz kursy dla kadry kierowniczej. Zatrudniamy też wicedyrektora, który współrządzi Centrum; przy okazji jest też konsultantem ds. techniki i komputerów. Jemu podlegają konsultanci

i personel pomocniczy. Wśród tego personelu dwie osoby zajmują się zamówieniami szkół i nauczycieli oraz obsługą systemu komputerowego Centrum, kolejne dwie gromadzeniem książek i czasopism, jedna prowadzi bibliotekę. Personel pomocniczy zajmuje się też wykonaniem nagrań i kopiowaniem programów telewizyjnych (1 osoba), przygotowaniem wysyłki i przyjmowaniem zwrotów (2 osoby); mamy także obsługę kantyny (1 osoba), kierowcę, sprzątaczkę i konserwatora. Razem zatrudniamy 29 osób, w tym 9 to pedagodzy, reszta to obsługa i personel pomocniczy. Zatrudniamy po jednym konsultancie od języków obcych, przedmiotów przyrodniczych, języka duńskiego, przedmiotów artystycznych, technik audiowizualnych, współpracującym z bibliotekami, przedmiotów ścisłych i wreszcie od przedmiotów humanistycznych.

REFLEKSJE: Czy mogłaby Pani przedstawić nam bliżej pracę konsultantów?

– Konsultanci są zatrudnieni w Amtscentralen na kontraktach jednorocznych z możliwością stałego przedłużania. Uwarunkowane jest to przeprowadzeniem z dyrektorem tzw. dialogu rozwojowego, w trakcie którego odbywa się rozmowa zarówno na temat powierzonych zadań, planów na przyszłość, jak również satysfakcji z pracy i relacji między pracownikiem a szefem. Taki dialog, który do niedawna był formalnym wymogiem, odbywa się poza gabinetem dyrektorskim i trwa co najmniej 2 godziny. To bardzo dobra inwestycja czasu. Przynosi zawsze wiele efektów. Wracając do pracy konsultantów – pracują oni jednocześnie w szkołach, średnio 8 godzin tygodniowo. Pełnią również rolę doradców i organizatorów kursów. Przygotowują artykuły do

Duński sposób na... nauczycieli

„AMTSCENTRALEN”

pisma wydawanego przez nasze Centrum, gdzie każda ze specjalności ma swoje miejsce. Nasi konsultanci również organizują, choć rzadko prowadzą, różnego rodzaju kursy metodyczne. Krótkie, najczęściej jednodniowe, w czasie od 4 do 6 godzin. Dłuższe i trudniejsze kursy prowadzi Duńska Wyższa Szkoła dla Nauczycieli (pisał o tym we wkładce do Refleksji Nr 21 – przyp. redakcji).

REFLEKSJE: Jak widać, w Danii kursy cieszą się dużą popularnością...

– To prawda. W Danii najbardziej popularne są w tej chwili kursy dotyczące indywidualizacji kształcenia i zasad tworzenia zespołów międzyklasowych, a także związane z zastosowaniem mikrokomputerów w nauczaniu języków obcych. Ostatnio przystąpiliśmy do uruchomienia kursu dla nauczycieli języka duńskiego dotyczącego nauczania czytania ze zrozumieniem. Badania bowiem dowiodły, że umiejętność ta zaczyna być problemem dla wielu młodych Duńczyków.

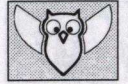
REFLEKSJE: Porozmawiajmy o pieniądzach.

– W związku z rozbudową i wyposażeniem Amtscentralen w Roskilde placówka była mocno dofinansowywana. Obecnie roczny budżet zamyka się kwotą około 8 mln DK, z czego 5,5 mln DK pochłaniają płace, a reszta jest skierowana na prowadzenie działalności placówki. Dodatkowo Amtscentralen zarabia około 1,2 mln DK za prowadzenie kursów. W Danii nauczyciele nie płacą, ich koszt pokrywają gminy (szkoły). Centrum otrzymuje też 3% prowizji za pośrednictwo w zakupie sprzętu i pomocy dydaktycznych dla szkół.

REFLEKSJE: Dziękujemy za możliwość zwiedzenia Amtscentralen i za rozmowę.

Wywiad z *Jill Daniel*
przeprowadził *Zdzisław Nowak*

KOMENTARZ

W duńskim systemie dokształcania i doskonalenia nauczycieli placówki typu Amtsentralen odgrywają bardzo ważną rolę. Świadczy o tym ich liczba, wielkość budżetu i ciążący na nich zakres zadań. Duża liczba krótkich, bardzo praktycznych kursów, w których co roku uczestniczy prawie połowa nauczycieli duńskich – daje obraz ich codziennej pracy. Potwierdza to też ogromne zainteresowanie państwa, gmin i samych nauczycieli, którzy dążą do doskonalenia i przeobrażania szkół. Bez tego nie jest możliwe przecież budowanie demokratycznego społeczeństwa ani ustawiczny rozwój wszystkich obywateli Danii.

Warto skorzystać z tych duńskich doświadczeń związanych z pracą placówek doskonalenia kadry pedagogicznej. Gromadzenie i udostępnianie szkołom książek, materiałów metodycznych i pomocy naukowych oznaczałoby z konieczności zintegrowanie działających u nas CDiDN i Centum Informacji Edukacyjnej. Nowym zadaniem tak współdziałających placówek stanie się szeroko pojęta informacja, adresowana nie tylko do środowisk oświatowych, ale do całej społeczności naszego województwa, również do polityków samorządowych. Tego rodzaju działalność jest szczególnie podkreślana w pracy duńskich placówek. Do wykonania tych zadań nieodzowne wydaje się m.in. podjęcie następujących działań:

- znaczne dofinansowanie obu instytucji i ich profesjonalne wyposażenie,
- umieszczenie w ich strukturach organizacyjnych drukarni i wydawnictwa czasopism środowiskowych (Refleksji i Biuletynu KO),
- zwiększenie liczby stanowisk pomocniczych, niezbędnych do prowadzenia prawidłowej od strony organizacyjnej i technicznej pracy merytorycznej konsultantów.

W związku z nieuchronnie nadchodzącą integracją ze strukturami europejskimi najbliższe lata będą świadkami przeobrażeń w funkcjonowaniu państwa, a tym samym systemu edukacji. Rozwój praktyki samorządowej sprzyjać będzie budowaniu demokratycznego oblicza polskiego szkolnictwa. Ono zaś wymaga lepszej informacji, badań pedagogicznych i prowadzonego na tej bazie kształcenia i doskonalenia nauczycieli. W tym, wydaje się, należy upatrywać przyszłości m.in. CDiDN, i o takie kierunki rozwoju powinniśmy się spierać z decydentami.

Zdzisław Nowak

konsultant ds. fizyki w CDiDN Szczecin

Edukacja jako rozwijanie wyobraźni i wyzwolenie możliwości

Wrocławska Szkoła Przyszłości jest dobrym i atrakcyjnym przykładem wolnych inicjatyw edukacyjnych, a bogactwo i różnorodność doświadczeń prof. Ryszarda Łukaszevicza zachęca i inspiruje nauczycieli do aktywnego uczestniczenia w projekcie „Edukacja dla rozwoju” – który stanowi alternatywę wobec tradycyjnej szkoły.

Formuła zajęć warsztatowych jest szerokim i od dawna wykorzystywanym sposobem przygotowania oraz doskonalenia wszelkich umiejętności. Zajęcia te dają szansę konfrontowania własnych rozwiązań – we wspólnocie z innymi – oraz są praktyczną próbą stosowania nie tylko metody projektowania okazji edukacyjnych. Wymagają one samodzielnego i indywidualnego stworzenia systemu kroków przygotowawczych oraz zrealizowania działań z dziećmi.

Od 1994 roku stawiamy kroki w tworzeniu własnego systemu działań warsztatowych, które, jak dotychczas, poświęcone są ekologii. Są to jednodniowe jesienne i wiosenne spotkania, które przebiegają pod konkretnym hasłem. Mamy już za sobą „Dzieci Wszechświata”, „Raport o stanie świata” i „O czym opowiadają tłuste plamy”.

Z edukacyjnego punktu widzenia oznacza to takie projektowanie okazji, które inspirują zasadnicze zmiany w pojmowaniu miejsca i roli istot ludzkich w ziemskim systemie ekologicznym. Tu człowiek występuje przede wszystkim jako podsystem harmonijnie współdziałający z innymi podsystemami w wielkim systemie Przyrody i Wszechświata, a nie jako zdobywca i eksploator Ziemi.

W czasie takiego tygodnia dzieci odbywają wiele wycieczek, spotkań z ciekawymi ludźmi, przeprowadzają wywiady, wykonują doświadczenia, aktywnie uczestniczą w happenin-gach i w plastycznych zajęciach warsztatowych.

Po trzecim spotkaniu z ekologią przeprowadzony został sondaż wśród uczniów na temat form edukacji. Aż 99% badanych uznało, że należy się zajmować ekologią, natomiast „tak” na pytanie – *czy chcesz wziąć udział w kolejnych warsztatach?* – odpowiedziało 90% dzieci. W ankiecie spytano również o najbardziej atrakcyjne formy zajęć. Najczęściej wymienione zostały: wycieczka, spotkania z ciekawymi ludźmi oraz zajęcia plastyczne.

W czerwcu 1995 roku uczniowie SP w Runowie Wielkim skorzystali z zaproszenia prof. Ryszarda Łukaszevicza. Był to pięciodniowy pobyt we Wrocławskiej Szkole Przyszłości, który na zawsze zostanie w pamięci jej uczestników. Zajęcia zorganizowane i przeprowadzone przez nauczycieli tej szkoły dostarczyły dzieciom wiele przeżyć, emocji i wyposażyły je w nowe doświadczenia. O zajęciach „Gra w zielone” jedna z uczestniczek powiedziała: *Uświadomiłam sobie, że to co widzę i słyszę nie jest tak piękne, jak jest piękne w rzeczywistości. Dopiero gdy dotknęłam policzkiem pnia drzewa, osobiście z nim rozmawiałam i poznałam jego smak, mogę powiedzieć jakie jest piękne – tak naprawdę!*

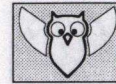
W wolnych chwilach, a było ich niewiele, młodzież korzystała z ofert kulturalnych i zwiedzała miasto.

Od września tego roku uczniowie kl. II są objęci polsko-norweskim programem ekologicznym. Projekt „Mniszek lekarski” zakłada, że pierwszym krokiem w nauczaniu ekologii dzieci jest danie im możliwości odczuwania radości z kontaktu z przyrodą. Aby tak się stało, dzieci muszą regularnie przebywać w środowisku przyrodniczym przez dłuższy czas. W związku z tym co pewien okres chodzą w to samo miejsce, żyją w rytmie pór roku.

Ewa Radanowicz

SP w Radowie Wielkim

Z Montessori w Lublinie

Maria Montessori, włoska lekar-ka i pedagog, opracowała popularny w świecie system pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym. Opiera się on na założeniach tzw. naturalizmu pedagogicznego.

Do przedszkoli Lublina, gdzie w maju pojechała grupa szcześcińskich dyrektorów przedszkoli, metoda ta trafiła z Holandii. Stamtąd też do lubelskich placówek trafiło niezbędne wyposażenie dydaktyczne. Patronat nad przedszkolami i szkołami pracującymi z dziećmi metodą Montessori objął Uniwersytet Lubelski, dysponujący specjalistycznym gabinetem metodycznym do szkoleń nauczycieli.

Metoda Marii Montessori zakłada, że praca z dziećmi odbywa się na trzech poziomach:

- I grupa 3–5-latków,
- II grupa 6–8-latków,
- III grupa 9–11-latków.

W każdej grupie są dzieci z różnych roczników, tak że przybywające do zespołu dzieci najmłodsze zawsze mają okazję uczenia się od dzieci starszych, znających już zasady postępowania.

Przez cały okres pobytu w grupie dzieci pracują na tym samym materiale, w tym samym pomieszczeniu.

W skład środowiska wychowującego, wraz z dziećmi, wchodzi: nauczyciele, pozostały personel placówki, rodzice oraz całe środowisko materialne. Wszelkie pomoce, zwane „materiałem”, są obowiązkowym wyposażeniem każdej grupy. Wykonane z drewna mają wprowadzone w niewielkiej ilości podstawowe kolory. Zasada jest, że każdy materiał występuje w jednym egzemplarzu, ma swoje ściśle określone miejsce składowania.

Zgodnie z preferowaną przez Montessori zasadą doskonalenia zmysłów zgromadzony „materiał” przewiduje zestaw pomocy do rozwoju: zmysłu słuchu, wzroku, węchu, smaku, dotyku.

Istotną sprawą jest to, że w sali oprócz materiału nie ma tradycyjnych zabawek czy kącików zainteresowań. Dzieci mają wyznaczony jeden dzień

w tygodniu, w którym mogą przynosić własne zabawki. Nauczycielki twierdzą, że zwykle stoją one na półce, gdyż dzieci preferują pracę na „materiale”.

Nauczyciele pracują z uwzględnieniem następujących działań: językowego, literowego, sensorycznego, matematycznego, edukacji kosmicznej, tzw. linii czasu.

Każde dziecko ma w sali własny kwiatek doniczkowy, który przy wyjściu ustawia na własnym stoliku, a każdy rano rozpoczyna od rutynowych czynności pielęgnacyjnych. Rozkład dnia przewiduje w dalszej kolejności indywidualną pracę dzieci na „materiale”, rozmowę nauczycielki z grupą podsumowującą dzień poprzedni i planującą pracę w danym dniu, zabawę ruchową, śniadanie, do którego każde dziecko samodzielnie nakrywa stolik, ok. siedmiominutową tzw. lekcję rozwojową, przeprowadzoną z całą grupą, a sygnalizującą nowy problem, jedną godzinę pracy indywidualnej na „materiale”. Tu także jest czas na zajęcia ruchowe, muzyczne, plastyczne, nie organizowane przez nauczyciela pobyt dzieci na powietrzu (nadzorowany i inspirowany poprzez dostarczenie materiału do pracy i zabaw).

Metoda realizuje podstawową zasadę pajdocentryzmu, która głosi, że dziecko dyktuje nauczycielowi program własnego nauczania, a nauczyciel stymuluje jego rozwój za pomocą dostarczanego materiału, kontaktowania z określonym środowiskiem. Każde dziecko uczy się we własnym tempie, a obowiązkiem nauczyciela jest stałe obserwowanie i określanie aktualnego rozwoju dziecka.

Ta krótka charakterystyka pozwala zauważyć pewną odmienność w stosunku do stosowanych tradycyjnie metod. Szczecińscy dyrektorzy stwierdzili, że... *Tak zgromadzony materiał byłby wspaniałym zapleczem w każdym przedszkolu, wspomagającym naszą pracę. Podobała się nam możliwość kontaktu dzieci w różnym wieku, stwarzająca warunki do naturalnego współ-*

działania dzieci młodszych i starszych, przy pełnym zrozumieniu innych trudności wynikających z takiej organizacji. Uznanie wzbudziła daleko posunięta indywidualizacja pracy, stwarzająca każdemu dziecku możliwość osiągania sukcesów, a także bardzo bliski kontakt rodziców z nauczycielem i przed- szkolem, ich czynny udział w tworzeniu środowiska wychowującego. Oba- wy wzbudził natomiast brak możliwości realizowania zabaw tematycznych. Niedocenianie roli tych zabaw dla roz- woju społecznego dzieci jest zresztą jednym z zarzutów stawianych meto- dzie Montessori. Budzi też wątpliwości zasadność niektórych sytuacji stereo- typowych i nadmierny automatyzm w działaniach, bowiem niektórych nawyków można się nauczyć tylko po- przez ćwiczenia.

Po krótkim kontakcie z metodą Montessori trudno było odpowiedzieć na pytanie, czy szcześcińscy pedagodzy chcieliby i potrafiliby wprowadzić ją w życie. Ale bez wątplenia niektóre jej elementy godne są wszczępienia w szcześciński system pracy, np.: wytyczanie kocykami terytorium zabawy, które pozwala na unikanie przypadkowych konfliktów, zwiększa poczucie bezpieczeństwa dziecka czy wprowadzenie „listwy czasu”, na której zazna- czane są ważne z punktu widzenia gru- py i jej uczestników wydarzenia. „Li- stwa” podzielona jest na pory roku, miesiące, dni, umożliwia więc uczenie się trudnych pojęć czasu w sposób zupełnie naturalny. Również wprowadza- nie systemu umów związanych z porozumiewaniem się, zwoływaniem oraz kontaktowaniem w trakcie zabaw, zapewniających każdemu dziecku mak- simum bezpieczeństwa i spokoju, jest godne uwagi. Można w pracy zwracać większą uwagę na usamodzielnianie dzieci w sytuacjach naturalnych, np. przez użycie „ciekawej kostki” uczącej takich podstawowych czynności, jak wiązanie, zapinanie itp.

Grażyna Glinka
i Jolanta Włodarek

Przedszkole Publiczne Nr 23 i Nr 67
w Szczecinie

Mija drugi rok istnienia projektu MATEMATYKA 2001. Jest to kompleksowe przedsięwzięcie, obejmujące:

- program nauczania matematyki w klasach IV–VIII dopuszczony przez MEN do prowadzenia w szkołach na terenie całego kraju;
- spójny zestaw podręczników, zeszytów ćwiczeń oraz pomocy dydaktycznych dla ucznia, a także rozbudowany zbiór różnorodnych materiałów dla nauczyciela;
- materiały ułatwiające indywidualizację nauczania matematyki w szkole podstawowej;
- materiały dla nauczyciela ułatwiające ocenę diagnostyczną oraz wyraźną stopniem ocenę klasyfikującą.

– SP Nr 43 w Szczecinie – 2 klasy siódme i jedna czwarta.

Jednocześnie w br. szkolnym testowane są podręczniki i zeszyty ćwiczeń do klas V i VIII.

Do szkół, w których były testowane materiały w ubiegłym roku, tj.:

- SP w Przybiernowie – klasa VII przez Jolantę Żelaskowską (w tym roku klasa V i VIII),
- SP Nr 1 w Pyrzycach – klasa IV przez Grażynę Krawczyk, w tym roku klasa V),
- SP Nr 55 w Szczecinie – klasa IV przez Annę Bazyluk, dołączyły szkoły ze Stargardu Szczecińskiego:
- SP Nr 2 – klasę V testuje Danuta Bednarska,
- SP Nr 10 – klasę V testuje Teresa Wojciechowska.

dywidualne poszukiwanie rozwiązań. Trzy ostatnie elementy składowe modułu, to: problem, łamigłówka i autotest.

Problemy mają na ogół dość otwarty charakter i dopuszczają różne metody rozwiązywania oraz różne zaawansowanie tych rozwiązań. Łamigłówki, które zazwyczaj wiążą się z przewodnim tematem modułu, mają lżejszy, nieco rozrywkowy charakter. Zarówno problemy, jak i łamigłówki mogą być, i to często z powodzeniem, rozwiązywane metodą prób i błędów. Autotest skierowany jest do ucznia, daje mu więc możliwość samodzielnego kontrolowania swoich osiągnięć.

Również zeszyty ćwiczeń mają swoją specyfikę. Kolejnym modułem podręcznika odpowiadają na ogół dwie

MATEMATYKA 2001

dzisiaj

MATEMATYKA 2001 to także pewnego rodzaju ruch społeczny, którego celem jest usprawnienie nauczania matematyki w szkole i podniesienie prestiżu przedmiotu.

Program nauczania jest już znany w wielu szkołach na terenie kraju, w tym również naszego województwa. Zgodnie z planem w roku szkolnym 1994/95 ukazały się próbne wersje podręczników i zeszytów ćwiczeń do klasy IV i VII. Były one przetestowane w 54 szkołach znajdujących się w 15 województwach oraz opiniowane przez 70 nauczycieli z całego niemal kraju. W efekcie powstała wersja pilotażowa, z którą od września bieżącego roku pracuje już wiele szkół.

W naszym województwie są to:

- SP Nr 1 w Pyrzycach – klasy czwarte i jedna siódma,
- SP w Przybiernowie – klasa czwarta,
- SP w Brojcach – klasa siódma,
- SP w Dargosławiu – klasa siódma,
- SP Nr 2 w Gryficach – klasa siódma,
- SP w Kobylance – klasa czwarta,

Podręczniki powstające w ramach projektu edukacyjnego MATEMATYKA 2001 mają swoją specyficzną strukturę. Budowane są z niewielkich, kilkustronicowych „cegiełek”, do których, ze względu na ich charakter i wymiennosc, najlepiej pasuje nazwa moduł. Każdy moduł rozwija konkretne hasło programowe jednego z wątków tematycznych programu nauczania. Najczęściej jednak nawiązuje też do innych wątków i zagadnień, dzięki czemu eksponuje wzajemne związki poszczególnych pojęć i umiejętności oraz ukazuje wewnętrzną strukturę matematyki.

Zadania zawarte w modułach są zróżnicowane zarówno co do stopnia trudności, jak i pełnionej funkcji. Występują w nich zadania-wprawki, proste lub bardziej skomplikowane zadania z treścią i zadania, które pozwalają uczniom na autentyczne poszerzenie posiadanej wiedzy.

W każdym module jest miejsce na wspólne dyskusje oraz grupowe i in-

lub cztery strony zeszytu ćwiczeń. Trudniejsze strony często kończą się dodatkowymi zadaniami do rozwiązania w zeszycie przedmiotowym, niekiedy o dość otwartym charakterze, skłaniającym uczniów do samodzielnej „twórczości matematycznej”.

Materiały dla klas VII i VIII różnią się od materiałów dla klasy IV i V. Widać to w opracowaniu graficznym, przyjętym stylu i w sposobie interpretowania programu nauczania MATEMATYKA 2001. Wpływa na to z jednej strony wiek i większa dojrzałość uczniów, z drugiej konieczność oparcia się na tym, z czym obcowali w poprzednich klasach.

Zapraszamy wszystkich nauczycieli do współpracy przy opiniowaniu materiałów w ramach projektu MATEMATYKA 2001.

Aleksandra Jakiela

doradca metodyczny CDiDN w Szczecinie

Jurek Owsiak i jego Świąteczna Orkiestra

6-7 stycznia 1996 r. „Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy” po raz czwarty zorganizuje swój wielki Finał. Po ogromnym sukcesie zbiórki pieniędzy dla oddziałów noworodków, kardiologii i onkologii dziecięcej przyszła kolej na ratowanie życia dzieci poszkodowanych w wypadkach i urazach, które są obecnie najczęstszą przyczyną dziecięcych zgonów. Każdą zebraną złotówkę Fundacja

„Orkiestry” poświęci na finansowanie działań prewencyjnych, wyposażenie centrów urazowych w sprzęt i zapewnienie środków transportu do szpitali.

Wszyscy życzliwi mogą pomóc w organizacji Finału, wysyłając prośbę o ankietę wolontariusza pod adresem:

Fundacja
„Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy”
02-581 Warszawa
ul. Madalińskiego 50/52 m. 1

Radość w Mostach

Uczniowie z klasy IVb SP Nr 30 w Szczecinie nie zapomnieli ubiegłorocznej wizyty w Państwowym Domu Dziecka w Mostach. Wtedy, ze swoją wychowawczynią – Małgorzatą Kurtyką – postanowili złożyć świąteczną wizytę swoim rówieśnikom w Mostach i zawieźli oprócz życzeń i serdeczności świąteczne podarki. Nawiązały się przyjaźnie, zaczęły się zapieknąć torby listonoszy dziecięcymi listami.

W tym roku uczniów ze szkoły w Szczecinie wspomogli żołnierze XII Dywizji Zmechanizowanej. Dzieci dziękują płk. Adamowi Kulbiejowi i mjr. Jerzemu Marchewce za autokar

i piękny prezent dla dzieci w Mostach – tysiąc książek, które osobiście wyczył mjr Bogumił Wyrębski.

Gości ze Szczecina witano bardzo gorąco ciastem i napojami. Nie zabrakło nawet Królowej Śnieżki i prawdziwego Świętego Mikołaja z workiem prezentów dla każdego wychowanka domu dziecka. Stało to się dzięki dr Małgorzacie Adamczyk z Centrum Medycyny i Stomatologii. Miejmy nadzieję, że nie zabraknie takich spotkań we wszystkich placówkach opiekuńczych szczecińskiej oświaty.

opr. na podst. „Głosu Szczecińskiego”

Warto przeczytać

Na tropach Piastów

Staraniem Kuratorium Oświaty w Szczecinie, Archiwum Państwowe i Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego po bez mała 50 latach wznowiono wydanie reportaży pierwszego szczecińskiego kuratora, prof. Stanisława Helsztyńskiego „Na piastowskich grodach Pomorza Zachodniego”.

Najnowsze badania historyczne i archeologiczne nie zawsze są zgodne, a czasami wręcz negują to, co przedstawił prof. Helsztyński. Ale prawdą też jest, że książka Profesora nie jest podręcznikiem historii lecz literacką refleksją Autora opisywanych zdarzeń. Jego reportaże, choć pełne patosu i wielkich słów, są autentyczne, pisane szczerze przez pryzmat własnych emocji związanych z odkrywaniem nowej powojennej rzeczywistości.

Profesor Stanisław Helsztyński (1891–1989) od kwietnia do sierpnia 1945 r. pełnił funkcję kuratora Szczecińskiego Okręgu Szkolnego. Na jego barkach spoczęło przygotowanie pierwszego polskiego roku szkolnego na Pomorzu. Potem losy jego były związane z Uniwersytem Warszawskim, gdzie zajmował się m.in. reorganizacją katedry anglistyki.

Książkę prof. St. Helsztyńskiego szczególnie polecamy młodzieży i nauczycielom SP Nr 51 w Szczecinie, której Profesor patronuje.

ZBJ

TELEGRAM

W styczniu 1996 r. mija 5 lat od ukazania się pierwszego numeru REFLEKSJI. W związku z jubileuszem naszego pisma zwracamy się do wszystkich osób, które przez te lata współpracowały z REFLEKSJAMI i publikowały na jego łamach swoje teksty, o przesłanie do 15 stycznia 1996 r. aktualnych adresów i telefonów.

Z góry serdecznie dziękujemy
Redakcja

UWAGA KONKURS

Kuratorium Oświaty, „Kurier Szczeciński”, Polskie Towarzystwo Informatyczne i Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie organizują **X Wojewódzki Konkurs** dla uczniów szkół podstawowych i średnich na **opracowanie dydaktycznego programu komputerowego**.

Uczestnicy konkursu mogą zgłaszać dowolną liczbę programów, przestrzegając następujących zasad:

- muszą być napisane w dowolnym strukturalnym języku programowania na komputery PC,
- muszą być opracowane pod kierunkiem opiekuna metodycznego z wybranego przedmiotu i przeznaczone do wykorzystania przy nauce tego przedmiotu lub w pracy szkoły,
- do karty zgłoszenia, wypełnionej prawidłowo i wysłanej na czas, należy dołączyć dyskietki z programami,
- dyskietka powinna być prawidłowo opisana, tj. zawierać: imię i nazwisko ucznia, nazwę szkoły i nazwę programu,
- program powinien być zapisany w wersji źródłowej i skompilowanej.

Zgłoszenia wraz z dyskietkami programów należy przesłać do 10 maja 1996 r. pod adresem:

Centrum Doradztwa
i Doskonalenia Nauczycieli
al. Wyzwolenia 105
71-421 Szczecin

z dopiskiem:

Program komputerowy na konkurs.

Materiały przesłane na konkurs nie będą zwracane. Autorzy najlepszych prac otrzymają nagrody rzeczowe.

Dodatkowe informacje związane z konkursem można uzyskać pod numerem telefonu 22-52-21 w. 30 w poniedziałki od godz. 10.00 do 14.00 (CDiDN).

Zespół Szkół Morskich im. E. Kwiatkowskiego w Świnoujściu proponuje absolwentom szkół podstawowych naukę w:

1. **Technikum Morskim** (5-letnim), o specjalności: nawigacja i połowy, zawód – technik nawigator;
2. **Technikum Morskim** (5-letnim), o specjalności: siłownie i okrętowe mechanizmy pomocnicze, zawód – technik mechaniczny;
3. **Technikum Ochrony Środowiska** (5-letnim), o specjalności: uzdatnianie wody i oczyszczanie ścieków, zawód – technik ochrony środowiska.

Nauka w szkole jest bezpłatna. Bezpłatne są również praktyki zawodowe w warsztatach szkolnych i na statkach instrumentalnych wyższych szkół morskich w Gdyni i Szczecinie.

Uczniom spoza Świnoujścia szkoła zapewni miejsce w internacie, w którym płaci się wyłącznie za wyżywienie. Wszyscy uczniowie otrzymują bezpłatnie eleganckie mundury!

Uczniom, którzy uzyskują bardzo dobre oceny i wyróżniają się wzorowym zachowaniem, dyrekcja i sponsorzy przyznają stypendium naukowe.

Uczniowie Zespołu Szkół Morskich mogą uczestniczyć w różnych formach pozalekcyjnych, np. w kole teatralnym, muzycznym, komputerowym, modelarskim, recytatorskim, żeglarskim szkolnym klubie sportowym.

Do dyspozycji uczniów jest bogato wyposażona biblioteka, czytelnia, dwie pracownie komputerowe, laboratorium ekologiczne, nawigacyjne i mechaniczne oraz dwa szkolne sklepiki ze zdrową żywnością.

Po ukończeniu technikum można kontynuować naukę na studiach zaocznych na Wydziale Nawigacyjnym Wyższej Szkoły Morskiej w Szczecinie w specjalności: eksploatacja portów i floty, której filia działa przy naszej szkole.

Ogólnopolskie imprezy

Demokratyczne państwo prawa

Podobnie jak w latach poprzednich, w tym roku szkolnym przy CDiDN w Szczecinie powołano Komitet Okręgowy do przeprowadzenia dwóch ogólnopolskich imprez: **Olimpiady i Turnieju Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym** organizowanej przez wydział dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego oraz **Olimpiady Wiedzy o Prawach Człowieka** organizowanej przez katedrę praw człowieka Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu.

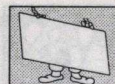
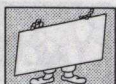
Zasięg działań komitetu okręgowego w Szczecinie obejmuje województwa: szczecińskie, gorzowskie, koszalińskie i zielonogórskie. Obie olimpiady przebiegają w tym roku pod hasłem: „Demokratyczne państwo prawa” i jak dotychczas cieszą się olbrzymim zainteresowaniem, a udział młodzieży zapowiada się rekordowo duży. Komitetowi Okręgowemu do udziału w pierwszej z olimpiad zgłoszono 85 szkół ponadpodstawowych, najwięcej ze Szczecina i woj. szczecińskiego. Organizatorzy olimpiady przekazali Komitetowi do dyspozycji 6 miejsc w centralnych finałach, co zapowiada zaciętą rywalizację na szczeblu eliminacji okręgowych, które zostaną rozegrane w dniach 27–28 stycznia 1996 r.

III Olimpiada Wiedzy o Prawach Człowieka będzie przebiegać pod hasłem: „Demokracja – Prawa Człowieka – rządy prawa”. Również i tą olimpiadą zainteresowanie jest większe niż w roku ubiegłym. Do współzawodnictwa stanęło 19 szkół. Eliminacje okręgowe organizatorzy przewidzieli na 24 lutego 1996 r., natomiast finał odbędzie się w Toruniu na uniwersytecie w dniach 13–14 kwietnia 1996 r. Wystartuje w nim 8 najlepszych finalistów wyłonionych w Szczecinie na podstawie prac pisemnych i odpowiedzi ustnych.

Robert Jankowski

konsultant CDiDN w Szczecinie

Refleksje – w każdej placówce!

PRENUMERATA NA ROK 1996

opłata roczna 25 zł, półroczna 12,50 zł,

w cenie prenumeraty ujęto koszt przesyłki.

Uwzględniając prośby naszych Czytelników,
prenumeratę za 1996 rok można wpłacać w całości lub dwóch ratach
(terminy płatności: 30 grudnia 1995 r., 30 maja 1996 r.).

Roczna prenumerata obejmuje 10 kolejnych numerów
od stycznia do grudnia 1996 roku.

Cena 1 egz. REFLEKSJI w wolnej sprzedaży wyniesie 2 zł.

UWAGA DYREKTORZY PLACÓWEK OŚWIATOWYCH!

DRUKARNIA

ZACHODNIOPOMORSKIEGO CENTRUM EDUKACYJNEGO

71-699 Szczecin • ul. Hoża 6 • tel. (091) 520-955

działając w porozumieniu z Kuratorium Oświaty w Szczecinie
poleca

KOMPLEKSOWE USŁUGI POLIGRAFICZNE

(po kosztach własnych)

dla szkół i placówek oświatowych publicznych

U NAS MOŻNA DRUKOWAĆ (m.in.):

książki i broszury • materiały reklamowe • listowniki i blankiety firmowe • wizytówki

U NAS MOŻNA ZAMÓWIĆ (m.in.):

wykonanie zeszytów, teczek i okładek • oprawę broszur, książek i czasopism

DLA PLACÓWEK OŚWIATOWYCH NIEPUBLICZNYCH – MINIMALNA MARŻA!

23. teka refleksji

PROGRAM AUTORSKI NAUCZANIA PRZEDMIOTU: KULTURA EKOLOGICZNO-KRAJOZNAWCZA

W przedstawianym programie traktuje się kompleksowo zarówno geografię, historię i biologię, jak i wiedzę i umiejętności krajoznawczo-turystyczne, ekologię i szeroko pojęte zdrowie.

Wycieczki stanowią najważniejszy element w pracy krajoznawczo-turystycznej. Wykorzystywanie walorów krajoznawczych terenów, tj. przyrody, zabytków, muzeów itp. w procesie nauczania umożliwia pełne wykorzystanie przedstawionego programu. Ważną cechą jest też niski koszt jego realizacji.

Program nauczania kultury ekologiczno-krajoznawczej zakłada dużą liczbę wycieczek po Polsce i udział młodzieży w specjalistycznych obozach wędrownych.

Na uwagę zasługuje bogaty komentarz metodyczny z przykładami prowadzenia zajęć krajoznawczo-turystycznych.

Informacje o wyposażeniu szkoły, o uprawnieniach koniecznych do prowadzenia wycieczek i obozów wędrownych pozwalają na właściwą realizację tego programu.

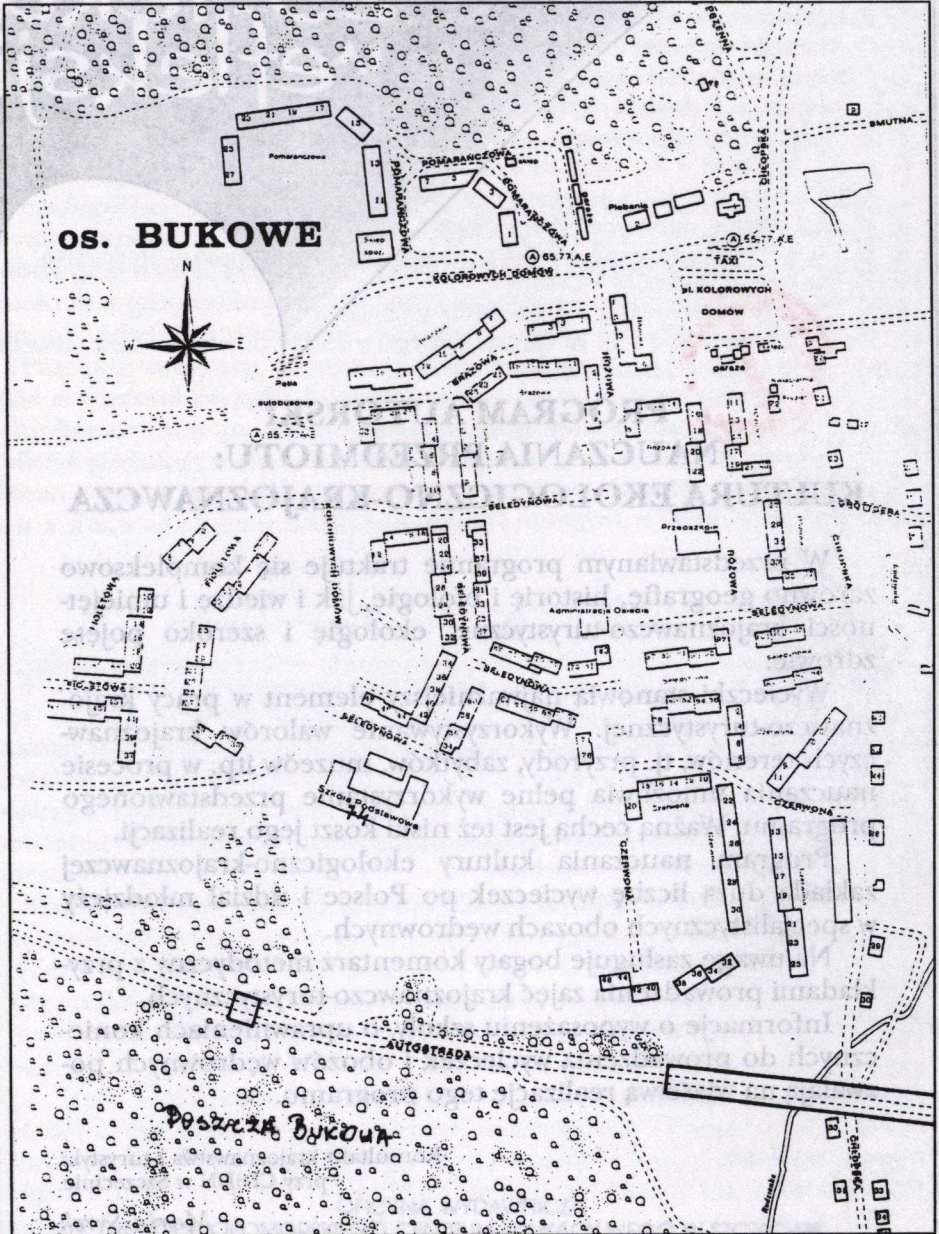
Konsultant krajoznawstwa i turystyki
przy CDiDN w Szczecinie

Maria Syrek

załącznik

mapka osiedla Bukowe

WSTĘP

Szkoła Podstawowa Nr 74 w Szczecinie położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie Szczecińskiego Parku Krajoznawczego – Puszcza Bukowa. Właśnie to usytuowanie stało się przyczyną rozpoczęcia edukacji ekologiczno-krajoznawczej. Nowoczesna szkoła, a za taką się uważamy, musi nadać się za zmiany w kształceniu i wychowywaniu młodego pokolenia. W pierwszym roku pracy nowe kierunki kształcenia były realizowane przez kilku nauczycieli entuzjastów, którzy swoją postawą i uporem w działaniu doprowadzili do ważnych zmian w życiu szkoły, poprzez:

- utworzenie zespołu samokształceniowego ekologicznego, który skupia nauczycieli różnych dyscyplin: biologii, języka polskiego, geografii, kultury fizycznej, historii, matematyki, nauczania początkowego;
- wpisanie „wychowania środowiskowego” jako głównego kierunku do planu dydaktyczno-wychowawczego szkoły;
- powstanie szkolnego Klubu Krajoznawczego „Wędrowiec”, który poprzez wyprawy, wycieczki i konkursy rozwija zamiłowanie do wędrowek i zdobywanie wiedzy krajoznawczej o środowisku przyrodniczym.

Działalność ekologiczno-krajoznawcza nauczycieli spotkała się z uznaniem i poparciem rodziców. Za ich zgodą zorganizowano klasy czwarte i piąte o profilu ekologiczno-krajoznawczym. Rodzice ponoszą koszty związane z nowymi kierunkami edukacji swoich dzieci (wyjazdy terenowe, wycieczki). Rada Rodziców służy nam pomocą w organizacji wyjazdów uczniów. Praca w klasach ekologiczno-krajoznawczych zainspirowała nas do opracowania programu z zakresu kultury ekologiczno-krajoznawczej.

Podstawą prawną programu jest Zarządzenie Nr 18 ministra edukacji narodowej z dnia 30.06.1993 r. w sprawie zasad i warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez szkoły i placówki publiczne.

Autorami programu są:

mgr Jadwiga Graczyk (nauczyciel biologii) – części ekologicznej

mgr Michał Romanowski (nauczyciel kultury fizycznej) – części krajoznawczej.

Prawa autorskie zastrzeżone.

SIATKA GODZIN PRZEDMIOTU „KULTURA EKOLOGICZNO-KRAJOZNAWCZA”

Przedmiot „kultura ekologiczno-krajoznawcza” będzie prowadzony w klasach 4–8 o profilu ekologiczno-krajoznawczym. Dodatkowo uczniowie będą uczestniczyć w obowiązkowych zajęciach pozalekcyjnych, takich jak: rajdy, wycieczki, zajęcia terenowe, które w miesiącu zajmują średnio 5–6 godzin.

klasa	obowiązkowy (tygodniowy) wymiar godzin	kultura ekologiczno-krajoznawcza	razem
IV	22	1	23
V	25	1	26
VI	26	1	27
VII	27	1	28
VIII	28	1	29

ORIENTACYJNY PRZYDZIAŁ GODZIN

Klasa	Semestr	Przedmiot i zagadnienia	Liczba godzin
IV	I	Kultura ekologiczna:	
		1. Woda	6
		2. Powietrze	5
		3. Gleba	5
		4. Śmieci	4
	5. Godziny do dyspozycji nauczyciela	4	
	II	Kultura krajoznawcza:	20
		1. Godziny do dyspozycji nauczyciela	5
V	I	Kultura krajoznawcza:	20
		1. Godziny do dyspozycji nauczyciela	5
	II	Kultura ekologiczna:	
		1. Ekologia Morza Bałtyckiego	20
	2. Godziny do dyspozycji nauczyciela	5	

VI	I	Kultura ekologiczna: 1. Ochrona przyrody najbliższej okolicy 2. Ochrona przyrody woj. szczecińskiego 3. Ochrona przyrody w Polsce i na świecie 4. Godziny do dyspozycji nauczyciela	8 6 6 5
	II	Kultura krajoznawcza: 1. Godziny do dyspozycji nauczyciela	20 5
VII	I	Kultura ekologiczna: 1. Środowisko a zdrowie człowieka 2. Godziny do dyspozycji nauczyciela	20 5
	II	Kultura krajoznawcza: 1. Godziny do dyspozycji nauczyciela	20 5
VIII	I	Kultura krajoznawcza: 1. Godziny do dyspozycji nauczyciela	20 5
	II	Kultura ekologiczna: 1. Człowiek w środowisku przyrodniczym 2. Ekologiczny styl życia 3. Godziny do dyspozycji nauczyciela	10 10 5

Uwaga! Uczniowie będą realizować zagadnienia programowe przez 1 godzinę tygodniowo zajęć teoretycznych oraz jeden raz w miesiącu przez 4 godziny zajęć praktycznych (rajdy, wycieczki, zajęcia warsztatowe itp.).

CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Wiadomości

Uczeń powinien znać:

- strukturę i funkcjonowanie środowiska w wybranych przykładach (ekosystemy lądowe i wodne),
- przystosowanie organizmów żywych do określonych środowisk życia,
- pospolite rośliny i zwierzęta żyjące w Puszczy Bukowej,
- przyczyny zmian w środowisku przyrodniczym najbliższej okolicy,
- rośliny wrażliwe na zmiany w środowisku (porosty),

- konsekwencje zmian zachodzących w środowisku osiedla, Puszczy Bukowej i miasta,
- sposoby zapobiegania niekorzystnym zmianom w przyrodzie,
- walory krajoznawcze własnego otoczenia, regionu i kraju,
- zasady zachowania się i bezpieczeństwa w terenie,
- zasady ochrony kultury i przyrody,
- regulamin zdobywania odznak turystyczno-krajoznawczych.

Umiejętności

Uczeń powinien:

- prowadzić obserwacje makroskopowe i mikroskopowe środowiska,
- badać i oceniać stan środowiska najbliższej okolicy,
- przewidywać skutki działań człowieka w środowisku,
- poszukiwać rozwiązań poprawiających jakość środowiska,
- rozpoznawać pospolite rośliny i zwierzęta Puszczy Bukowej, Pomorza Zachodniego i Morza Bałtyckiego,
- wędrować w terenie nizinnym i górskim,
- pływać, jeździć na rowerze (mieć kartę pływacką i rowerową), jeździć na nartach i wiosłować,
- czynnie wypoczywać w kontakcie z naturą i kulturą,
- organizować imprezy o charakterze ekologiczno-krajoznawczym (znać regulaminy imprez, preliminarz finansowy, program minutowy),
- orientować się w terenie – czytać mapy i plany, posługiwać się kompasem.

Przekonania i postawy

Uczeń powinien:

- aktywnie działać w środowisku lokalnym,
- racjonalnie korzystać z zasobów środowiska,
- chronić zasoby przyrody ożywionej i nieożywionej,
- szanować wszystkie formy życia w przyrodzie,
- walczyć o prawo do życia wszystkich organizmów w nieskażonym środowisku,
- umieć przekonywać innych o słuszności swoich poglądów i działań na rzecz środowiska,
- żyć w zgodzie z przyrodą,
- rozwijać więzi emocjonalne ze środowiskiem lokalnym,
- realizować kartę turysty,
- aktywnie uczestniczyć w imprezach ekologicznych i turystyczno-krajoznawczych,
- dbać o zdrowie psychiczne i fizyczne,
- realizować zasadę świadomej dyscypliny i harmonijnego współżycia w zespole.

TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

KLASA IV

„KULTURA EKOLOGICZNA”

Woda

- woda jako element przyrody,
- hydrosfera Ziemi,
- obieg wody w przyrodzie,
- mieszkańcy jezior i rzek,
- zależności między organizmami w przyrodzie,
- zanieczyszczenie wód (rodzaje ścieków, klasy czystości wód),
- oczyszczanie ścieków,
- produkcja wody pitnej,
- racjonalne gospodarowanie wodą.

Powietrze

- skład: własności powietrza,
- źródła zanieczyszczeń powietrza,
- rodzaje zanieczyszczeń powietrza (pyłowe i gazowe),
- przyczyny, rodzaje i skutki występowania smogu,
- hałas i wibracje jako szczególne zanieczyszczenie środowiska,
- ozon atmosferyczny i przyziemny,
- skutki zanieczyszczenia powietrza – efekt cieplarniany,
- dziura ozonowa,
- sposoby oczyszczania powietrza,
- zanieczyszczenie powietrza w mieście i na osiedlu.

Gleba

- powstawanie i typy gleb,
- gleba jako środowisko życia,
- zmiany w glebie spowodowane przez zmęczenie gleby erozją, chemizacją rolnictwa (nawozy sztuczne, środki ochrony roślin),
- obszary zdewastowane i ich rekultywacja,
- rośliny jako wskaźnik jakości gleby.

Śmieci

- odpady ekologiczne i nieekologiczne,
- zbiór, selekcja i ponowne użycie odpadów, zasady recytingu,
- utylizacja śmieci,
- wysypiska śmieci i ich lokalizacja (dzikie wysypiska) i zagrożenie dla środowiska.

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

1. Wycieczki:
  - oczyszczalnia ścieków
  - zakład produkcji wody pitnej.
2. Zajęcia terenowe: - Puszcza Bukowa.
3. Wystawa opakowań ekologicznych i nieekologicznych.
4. Zielnik roślin zebranych z podłoża, np. liście - Puszcza Bukowa.

„KULTURA KRAJOZNAWCZA”

1. Pojęcie krajoznawstwa i turystyki.
2. Bezpieczeństwo i higiena w czasie zajęć turystyczno-krajoznawczych.
3. Karta Turysty.
4. Ekwipunek i ubiór turystyczny.
5. Pierwsza pomoc.
6. Apteczka pierwszej pomocy.
7. Regiony turystyczne Polski.
8. Ochrona przyrody.
9. Parki Narodowe Polski.
10. Walory turystyczno-krajoznawcze Pomorza Zachodniego.
11. Szczecin - moje miasto.
12. Puszcza Bukowa - Szczeciński Park Krajobrazowy.
13. Odznaki turystyki kwalifikowanej.
14. Formy aktywności turystyczno-krajoznawczej (gazetki, audycje, bank informacji, wieczornice, konkursy, kronika, spotkania itp.).
15. Literatura i muzyka, prasa i programy TV turystyczno-krajoznawcze.
16. Szlaki turystyczne.
17. Szkolne Koło Krajoznawczo-Turystyczne.
18. Planowanie szkolnej działalności.
19. Przepisy ruchu drogowego.
20. Zasady zdobycia karty rowerowej.

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

1. Nauka pływania - karta pływacka (1 godz. tyg., basen SP Nr 43).
2. Rajd pieszy - OTP (Odznaka Turysty Pieszego), zasada zdobywania odznaki (wrzesień).

3. Wycieczka autokarowa – Zakład Produkcji Wody jez. Miedwie, za-
bytki Kołbacza i Stargardu (październik).
4. Rajd pieszy – OTP, mieszkańcy Puszczy Bukowej (listopad).
5. Rajd pieszy – OTP, szlaki turystyczne (grudzień).
6. Rajd pieszy – OTP, zima w Puszczy Bukowej (styczeń).
7. Półkolonie zimowe – zima w mieście (luty, ferie zimowe).
8. Rajd pieszy – OTP, Jez. Szmaragdowe (marzec).
9. Rajd pieszy – OTP, zagrożenia ekologiczne Puszczy Bukowej.
10. Rajd pieszy – OTP, zielnik (maj).
11. Warsztaty ekologiczne (czerwiec, Podgrodzie, 5 dni).
12. Półkolonie letnie – lato w mieście (lipiec, 14 dni).

KLASA V

„KULTURA EKOLOGICZNA”

Ekologia Morza Bałtyckiego

- historia Morza Bałtyckiego,
- typy wybrzeży Bałtyku,
- rośliny i zwierzęta żyjące na plaży,
- przystosowanie roślin i zwierząt do życia na plaży,
- rodzaje, znaczenie i ochrona wydmy,
- przystosowanie roślin i zwierząt do życia na wydmach,
- Bałtyk jako morze słonawe,
- warunki życia w Bałtyku,
- przystosowanie organizmów żywych do życia w różnych strefach (fito-
plankton, zooplankton, ryby, organizmy denne,
- zależności między organizmami,
- znaczenie przyrodnicze i gospodarcze Bałtyku,
- ochrona wybrzeży i wód Bałtyku.

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

1. Zajęcia terenowe:
  - wybrzeże Morza Bałtyckiego
  - poznanie ekosystemu wodnego na przykładzie Bałtyku.
2. Wystawy:
  - Wystawa zbiorów i okazów zebranych z podłoża wybrzeża Morza Bał-
tyckiego.
  - Wystawa fotografii – Przyroda Wybrzeża Morza Bałtyckiego.

„KULTURA KRAJOZNAWCZA”

1. Wpływ ruchu i wypoczynku na zdrowie człowieka.
2. Troska o własne zdrowie.
3. Imprezy na orientację.
4. Terenoznawstwo.
5. Topografia.
6. Wiadomości o mapach.
7. Gry, zabawy i inne imprezy dla dzieci na orientację.
8. Pomoc w nagłych wypadkach.
9. Ochrona przyrody w woj. szczecińskim.
10. Lista światowego dziedzictwa kultury i natury.
11. Pomnik historii Polski.
12. Walory turystyczno-krajoznawcze woj. szczecińskiego.
13. Woliński Park Narodowy.
14. Zabytki historyczne woj. szczecińskiego.
15. Miejsca pamięci narodowej.
16. Turystyka kwalifikowana.
17. Kolekcjonerstwo.
18. Młodzieżowy Turniej Turystyczno-Krajoznawczy PTTK.
19. Ceremoniał krajoznawczy w pracach SKKT.
20. Inwentaryzacja krajoznawcza.

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

1. Szkolenie – karta rowerowa (wrzesień/październik).
2. Rajd pieszy – OTP, Trzebież, Nowe Warpno, Zalew Szczeciński (wrzesień).
3. Wycieczka autokarowa – zagrożenie ekologiczne Morza Bałtyckiego, walory Pobrzeża Bałtyckiego (październik, Pobierowo, 3 dni).
4. Rajd rowerowy – KOT (Kolarska Odznaka Turystyczna), zawody, zdobywanie odznak (listopad).
5. Rajd rowerowy – KOT, szlak artylerzystów (grudzień).
6. Rajd pieszy – OTP, impreza „Na orientację w terenie” (styczeń).
7. Rajd pieszy – OTP, impreza „Na orientację w terenie” (luty).
8. Rajd pieszy – OTP, impreza „Na orientację w terenie” (marzec).
9. Rajd pieszy (kwiecień).
10. Warsztaty krajoznawcze – Toruń (maj, pomnik historii Polski).
11. Rajd rowerowy – KOT, wysypisko śmieci (czerwiec, Klucz).
12. Pieszy obóz wędrowny – Pomorze Zachodnie (lipiec, 14 dni).

KLASA VI

„KULTURA EKOLOGICZNA”

Ochrona przyrody najbliższej okolicy

- krajobraz naszej okolicy i jego elementy,
- historia i warunki życia w Puszczy Bukowej,
- Puszcza Bukowa jako park krajobrazowy,
- rezerваты ścisłe i częściowe,
- ochrona gatunkowa roślin i zwierząt,
- gatunki dominujące, reliktowe i endemiczne,
- zanieczyszczenia i zagrożenia tego ekosystemu,
- pielęgnacja i ochrona terenów zielonych i leśnych wokół szkoły i na osiedlu.

Ochrona przyrody w województwie szczecińskim

- parki krajobrazowe i ich charakterystyka,
- Woliński Park Narodowy – historia powstania,
- charakterystyka warunków krajobrazowych i przyrodniczych Wolińskiego Parku Narodowego,
- rezerваты przyrody,
- ochrona gatunkowa roślin i zwierząt w Wolińskim Parku Narodowym i w województwie szczecińskim,
- pomniki przyrody województwa szczecińskiego.

Ochrona przyrody w Polsce

- historia i przepisy prawne ochrony przyrody,
- formy ochrony przyrody w Polsce,
- gatunki ginące zagrożone i wymarłe,
- ochrona rezerwatowa (rodzaje rezerwatów),
- polskie parki narodowe,
- ochrona krajobrazu – parki krajobrazowe,
- obszary chronionego krajobrazu,
- 1995 – Europejski Rok Ochrony Przyrody.

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

1. Zajęcia terenowe – Woliński Park Narodowy – Międzyzdroje.
2. Wycieczka do rezerwatu „Świdwie”.
3. Wystawa fotograficzna z wycieczki i zajęć terenowych w Wolińskim Parku Narodowym.

4. Zielnik roślin Puszczy Bukowej.
5. Konkurs na rozprawkę na temat: „Moje wrażenia z Wolińskiego Parku Narodowego” lub wycieczki do rezerwatu „Świdwie”.

„KULTURA KRAJOZNAWCZA”

1. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze.
2. Sojusznicy w pracy turystyczno-krajoznawczej.
3. Niebezpieczeństwa towarzyszące uprawianiu turystyki.
4. Kadra turystyczno-krajoznawcza.
5. Elementy atrakcyjności turystycznej regionu.
6. Elementy atrakcyjności turystyczno-krajoznawczej woj. szczecińskiego.
7. Prekursorzy turystyki krajoznawczej Polski i Szczecina.
8. Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych.
9. Schroniska Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych i typowe trasy.
10. Obozy wędrownie.
11. Odznaka Krajoznawcza Polski – warunki zdobywania.
12. Odznaka Krajoznawcza Polski – wykaz obiektów.
13. Kanony krajoznawcze Pomorza Zachodniego.
14. Zarys wiadomości geograficzno-krajoznawczych o pobrzeżach.
15. Zarys wiadomości geograficzno-krajoznawczych o pojezierzach.
16. Zarys wiadomości geograficzno-krajoznawczych o nizinach.
17. Zarys wiadomości geograficzno-krajoznawczych o wyżynach.
18. Zarys wiadomości geograficzno-krajoznawczych o górach.
19. Współczesne kierunki ochrony środowiska naturalnego.
20. Konkursy turystyczno-krajoznawcze (fotografika, plastyka, piosenki literackie, krajoznawcze itp.).

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

1. Spływ kajakowy – TOK, bezpieczeństwo na wodzie (wrzesień, stacja wodna PTTK).
2. Spływ kajakowy – TOK, flora i fauna Międzyodrza (październik, Dziewoklicz).
3. Spływ kajakowy – TOK, zagrożenie ekologiczne (listopad).
4. Rajd pieszy – OTP, pomnik przyrody nieożywionej (grudzień).
5. Rajd pieszy – OTP, pomnik C. L. Gene’a (styczeń).
6. Zimowy obóz – Karkonosze (luty, ferie zimowe, 14 dni).
7. Rajd rowerowy – KOT, wody (marzec).
8. Rajd rowerowy – KOT, Woliński Park Narodowy (kwiecień).

9. Rajd rowerowy – KOT, rezerwat ornitologiczny (maj).
10. Obóz wędrowny – Park Narodowy „Góry Stołowe” (lipiec).
11. Warsztaty ekologiczne – Woliński Park Narodowy (czerwiec, Międzyzdroje).

KLASA VII

„KULTURA EKOLOGICZNA”

Środowisko a zdrowie

- czynniki środowiska niezbędne dla zdrowia i życia człowieka,
- produkcja i jakość wody w wodociągach miejskich,
- domowe sposoby poprawy jakości wody (filtry do wody),
- oszczędne gospodarowanie wodą (deficyt wody w Polsce, klasy czystości wody),
- ścieki komunalne i ich oczyszczanie,
- środki czystości i kosmetyki używane w domu,
- powietrze w naszych mieszkaniach,
- zanieczyszczenie powietrza na osiedlach,
- zanieczyszczenie powietrza w mieszkaniu,
- sposoby regulowania wilgotności, temperatury i składu powietrza w domu,
- zdrowsza żywność,
- dodatki do żywności,
- inne sposoby odżywiania się – wegetarianizm, makrobiotyka,
- rolnictwo ekologiczne,
- medyczna niekonwencjonalna akupunktura, ziołolecznictwo, homeopatia,
- ekologiczne materiały do budowy i wyposażenia mieszkań,
- powstawanie i skutki „kwaśnych” deszczy,
- porosty jako biowskaźnik badania kwaśnych deszczy,
- hałas i wibracje jako czynnik środowiska miasta,
- ekologiczny i aktywny sposób wypoczynku – „ekoturizm” – wycieczki piesze, rekreacja, krajoznawstwo,
- stres i jego wpływ na zdrowie,
- kontakty interpersonalne w domu i w szkole.

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

1. Zajęcia terenowe: Szkolne Centrum Edukacji Ekologicznej w Podgrodziu – zajęcia warsztatowe.
2. Wycieczki: zakład produkcji wody pitnej lub oczyszczalnia ścieków.

3. Konkursy:
  - konkurs na rozprawkę na temat: „Jak żyć w zgodzie z naturą?”,
  - konkurs i wystawa makiet lub planów: mieszkania, terenu rekreacji i wypoczynku lub placu zabaw na osiedlu (do wyboru).

„KULTURA KRAJOZNAWCZA”

1. Ziemia Szczecińska – Pobrzeże Bałtyku.
2. Ziemia Szczecińska – Szczecin i okolice.
3. Ziemia Szczecińska – Ziemia Chojeńska i Pyrzycka.
4. Ziemia Szczecińska – Pojezierze Ińskie i Ziemia Łobeska.
5. Struktura organizacyjna turystyki w Szczecinie.
6. Struktura organizacyjna turystyki w Polsce.
7. Informacja turystyczna i poradnictwo turystyczne.
8. Wybrane regiony turystyczne Europy.
9. Wybrane regiony turystyczne świata.
10. Obsługa ruchu turystycznego.
11. Organizacja imprez turystyczno-krajoznawczych – regulamin.
12. Organizacja imprez turystyczno-krajoznawczych – preliminarz budżetowy.
13. Organizacja imprez turystyczno-krajoznawczych – szczegółowy program.
14. Gry i zabawy terenowe.
15. Zarys wiadomości o stylach w architekturze – romański.
16. Zarys wiadomości o stylach w architekturze – gotyk.
17. Zarys wiadomości o stylach w architekturze – renesans.
18. Zarys wiadomości o stylach w architekturze – barok.
19. Zarys wiadomości o stylach w architekturze – klasycyzm.
20. Mapy i przewodniki – umiejętności korzystania.

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

1. Spływ kajakowy – TOK, Jak żyć w zgodzie z przyrodą? (wrzesień).
2. Spływ kajakowy – TOK, konkurs fotograficzny (październik).
3. Spływ kajakowy – TOK, Park Krajobrazowy „Dolna Odra” (listopad).
4. Rajd pieszy – OTP, zakład produkcji wody (grudzień).
5. Rajd pieszy – OTP, oczyszczalnia ścieków (styczeń).
6. Obóz narciarski – Karkonosze (luty, 14 dni).
7. Rajd rowerowy – KOT, szlakiem gotyku (marzec).
8. Rajd rowerowy – KOT, szlakiem renesansu (kwiecień).
9. Warsztaty krajoznawcze – Kraków (maj).

10. Rajd rowerowy – KOT (czerwiec).
11. Obóz kolarski wędrowny – młodzieżowy organizator obozów wędrownych (lipiec, 14 dni).

KLASA VIII

„KULTURA EKOLOGICZNA”

Człowiek w środowisku przyrodniczym

- liczebność populacji ludzi, a wydolność środowiska,
- problem wyżywienia ludności i próby jego rozwiązania,
- urbanizacja a ochrona środowiska,
- skutki urbanizacji,
- architektura ekologiczna,
- ochrona środowiska a przemysł,
- strefy zdegradowanego środowiska w Polsce,
- degradacja środowiska w województwie szczecińskim i w Szczecinie,
- degradacja środowiska na osiedlu,
- zasoby przyrody i racjonalne ich wykorzystanie,
- źródła energii odnawialne i nieodnawialne,
- energia atomowa: awaryjność elektrowni, skutki awarii, promieniowanie,
- niekonwencjonalne źródła energii: wiatr, woda, słońce,
- oszczędzanie energii.

Ekologiczny styl życia

- akty prawne dotyczące ochrony przyrody i kształtowania środowiska w Polsce,
- międzynarodowe organizacje zajmujące się ochroną środowiska,
- ruch „Zielonych” na świecie: historia, cele i założenia statutowe,
- ruch ekologiczny w Polsce: cele, zadania, adresy,
- sposoby ochrony środowiska: listy protestacyjne, akcje bezpośrednie,
- poezja i muzyka o przyrodzie i ekologii (utwory wybranych poetów lub własne).

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

1. Konkursy:
  - Makieta osiedla zgodnie z założeniami „zielonej” architektury.
  - Rozprawka: „Jak Ty możesz chronić środowisko przed degradacją”.
  - Konkurs na piosenkę lub wiersz o środowisku.
2. Pisanie listów informacyjnych o stanie środowiska do władz lokalnych.

3. Spotkanie z poezją i muzyką „ekologiczną” – utwory własne lub wybranych poetów.
4. Obchody: Dnia Ziemi, Światowego Dnia Ochrony Środowiska.

„KULTURA KRAJOZNAWCZA”

1. Rola badań lekarskich i ubezpieczeń w turystyce.
2. Przepisy Ministerstwa Edukacji Narodowej dotyczące turystyki i krajoznawstwa.
3. Tradycje, zwyczaje i symbolika w turystyce.
4. Dokumentacja turystyczno-krajoznawcza.
5. Inwentaryzacja krajoznawcza osiedla.
6. Monografia krajoznawcza.
7. Charakterystyka najciekawszych muzeów.
8. Charakterystyka najciekawszych zamków.
9. Charakterystyka najciekawszych zespołów pałacowo-parkowych.
10. Charakterystyka najciekawszych zabytków sakralnych.
11. Charakterystyka najciekawszych zabytków sztuki ludowej.
12. Charakterystyka najciekawszych zabytków techniki.
13. Charakterystyka najciekawszych obiektów współczesnych.
14. Kościoły i związki wyznaniowe w Polsce.
15. Ośrodki kultu religijnego w Polsce.
16. Szkolnictwo o profilu turystyczno-krajoznawczym.
17. Organizacja imprez turystyczno-krajoznawczych (złoty, rajdy, spływy).
18. Młodzieżowa Kadra Turystyczna.
19. Wydawnictwa o Szczecinie.
20. Cuda świata.

ZAJĘCIA POZALEKCYJNE

1. Rejs żeglarski – ŻOT (Żeglarska Odznaka Turystyczna), zasady zdobywania odznak (wrzesień, przystań żeglarska PCE).
2. Rejs żeglarski – ŻOT, Jez. Dąbskie (październik, Szczecin Dąbie).
3. Rejs żeglarski – ŻOT, Zalew Szczeciński (listopad).
4. Wycieczka autokarowa – Budapeszt, Wiedeń, Bratysława (kwiecień).
5. Warsztaty ekologiczno-krajoznawcze – Małopolska (maj, 5 dni).
6. Rejs żeglarski – ŻOT, zagrożenie ujścia Odry (kwiecień).
7. Rejs żeglarski – ŻOT, flora i fauna Zalewu Szczecińskiego (maj).
8. Rejs żeglarski – ŻOT, ryby, płazy, gady Zalewu Szczecińskiego (czerw.).
9. Żeglarski Obóz Wędrowny – stopień żeglarski (lipiec, 14 dni, PCE Dąbie).

MIEJSCE REALIZACJI PROGRAMU

Program przedmiotu „kultura ekologiczno-krajoznawcza” będzie realizowany w czasie 1 godziny tygodniowo oraz na zajęciach terenowych, które odbywać się będą raz w semestrze. Miejsce realizacji programu to najbliższe otoczenie: sąsiedztwo szkoły i miejsce zamieszkania – Osiedle Bukowe (w załączeniu mapka osiedla – str. 2). Zajęcia turystyczno-krajoznawcze w połączeniu z edukacją ekologiczną prowadzone będą ponadto:

- w kl. IV – w Puszczy Bukowej,
- w kl. V – na wybrzeżu Morza Bałtyckiego,
- w kl. VI – w Wolińskim Parku Narodowym,
- w kl. VII – w Szkolnym Centrum Edukacji Ekologicznej w Podgrodziu,
- w kl. VIII – w regionie województwa szczecińskiego.

STRATEGIE, METODY NAUCZANIA

Realizacja programu przedmiotu „kultura ekologiczno-krajoznawcza” wymaga bezpośredniego kontaktu ze środowiskiem oraz stosowania wybranych strategii i metod nauczania.

Podstawowe strategie stosowane w nauczaniu programu to „P” i „O”, które dają uczniowi możliwość rozwiązywania zadań teoretycznych i praktycznych oraz logicznego i krytycznego myślenia.

Strategia „E” ma uwrażliwić uczniów na problemy związane ze środowiskiem. W mniejszym stopniu będzie stosowana strategia „A”.

W nauczaniu uczenia się kultury ekologiczno-krajoznawczej stosowane są następujące metody:

- poszukująca – obserwacja bezpośrednia i pośrednia, ćwiczenia,
- badawcza – eksperyment szkolny, pomiar, modelowanie, monitoring (obserwacja, ocena, programowanie),
- słowna – pogadanki, dyskusje, gry dydaktyczne, gry symulacyjne, np. „sąd” nad cywilizacją.

Środki dydaktyczne potrzebne do realizacji treści kształcenia i wychowania w przedmiocie „kultura ekologiczno-krajoznawcza” to prosty sprzęt laboratoryjny, lupy, mikroskopy, lornetki, grafoskop, rzutnik, filmy przyrodnicze oraz wyposażenie turystyczne (strój, plecaki, śpiwory).

Strategie:

„P” – rozwiązywanie problemów,

„O” – działanie,

„E” – rozbudzanie emocji,

„A” – wiedza.

EWALUACJA PROGRAMU

W trakcie realizacji treści programowych z kultury ekologiczno-krajoznawczej uczniowie będą oceniani z bieżących wiadomości i umiejętności rozumienia faktów i zjawisk oraz oceny stanu środowiska. Na koniec semestru poziom wiadomości i umiejętności będzie kontrolowany za pomocą testu. Zajęcia z kultury krajoznawczej umożliwią uczniom zdobycie wielu odznak turystycznych i krajoznawczych oraz kart pływackich i rowerowych.

Szczególnej ocenie będą poddawane miejsca i nagrody uzyskane w międzyszkolnych konkursach ekologiczno-krajoznawczych na wszystkich poziomach kształcenia. Duży wpływ na realizację programu będzie miało zaangażowanie uczniów w działalność na rzecz najbliższego otoczenia, np. własnego podwórka, otoczenia szkoły, Osiedla Bukowego.

Przebieg realizacji programu kultury ekologiczno-krajoznawczej będzie omawiany po zakończeniu każdego semestru na zebraniu zespołu samokształceniowego ekologicznego, Radzie Pedagogicznej kończącej rok szkolny oraz na posiedzeniu Rady Rodziców. W ten sposób prowadzona ewaluacja umożliwi sprawdzenie i ocenę realizacji celów programu kultury ekologiczno-krajoznawczej.

UWAGI O REALIZACJI PROGRAMU

Układ treści programu przedmiotu „kultura ekologiczno-krajoznawcza” dotyczy środowiska życia dziecka i najbliższej okolicy, czyli osiedla, miasta, a w mniejszym stopniu regionu, kraju i świata. Realizacja treści kształcenia i wychowania będzie możliwa tylko w korelacji z geografiami, biologią, chemią, językiem polskim i kulturą fizyczną. Uczeń klasy VIII powinien znać stan środowiska na osiedlu i aktywnie działać w jego obronie.

Absolwent klasy ekologiczno-krajoznawczej będzie posiadał niezbędny zasób wiedzy potrzebny do życia w zgodzie z naturą. Program będzie funkcjonował w klasie IV–VIII za zgodą i przy współpracy rodziców klas ekologiczno-krajoznawczych. Zamierzamy także utworzyć lobby składające się z rodziców i nauczycieli, które mogłoby mieć wpływ na decyzje władz lokalnych dotyczące środowiska przyrodniczego osiedla i najbliższej okolicy. Treść kształcenia i wychowania w trakcie realizacji i podczas corocznej oceny będą ulegały zmianom wynikającym z konieczności aktualizacji wiedzy o środowisku, jego kształtowaniu i jego ochronie. Jest to program otwarty, który po każdym semestrze i roku szkolnym będzie aktualizowany.

Literatura:

Dla nauczyciela:

1. A. Kalinowska – *Ekologia wybór przyszłości*
2. H. Häfner – *Ochrona środowiska, księga eko-testów do pracy w domu i w szkole*
3. J. Józwiak – *Woliński Park Narodowy*
4. J. Rafalski, J. Urbański – *Wolin*
5. S. Sokół – *Przyroda ostrzeża*
6. J. C. Chojnacki – *Co dzieje się z Morzem Bałtyckim?*
7. J. Biernacka – *Porośla południowego Bałtyku*
8. W. Stawiński – *Zarys dydaktyki biologii*
9. D. Cichy – *Przygotowanie młodzieży do ochrony i kształtowania środowiska*
10. T. Umiński – *Zwierzęta i Oceany*
11. K. Stępczak – *Ochrona i kształtowanie środowiska*
12. Praca zbiorowa pod red. Z. Głowacińskiego – *Polska Czerwona Księga Zwierząt*
13. W. Lipniacki – *Puszcza Bukowa*
14. A. Czarnowski – *Praca krajoznawcza z młodzieżą szkolną*
15. Z. Bielczyk – *Zasady organizowania wycieczek i obozów*
16. K. Danek – *Krajoznawstwo i turystyka w wychowaniu dzieci i młodzieży szkolnej*
17. W. Lipniacki – *Elementy teorii krajoznawstwa*
18. E. Bor, A. Doliński – *Geografia turystyczna Polski*

Dla ucznia:

1. R. Duffner – *Jak żyć ekologicznie?*
2. M. A. Garcia Lucas – *Atlas ekologii*
3. W. D. Eisenreich – *Przewodnik do rozpoznawania roślin i zwierząt na wycieczce*
4. D. Siwer – *Jak ocalić planetę? Wademekum dla młodzieży*
5. J. Elington – *Zielony przewodnik młodego konsumenta*
6. J. de Gaubier i E. Mistewicz – *Encyklopedia życia*
7. K. Demel – *Życie morza*
8. K. Demel – *Nasz Bałtyk*
9. E. Maleta, J. Raczek – *Szkolny Klub Krajoznawczo-Turystyczny*
10. J. M. Kosacki – *Ziemia Szczecińska*
11. M. Mileska – *Słownik geograficzno-krajoznawczy Polski.*

Czasopisma:

Przyroda Polska

Eko Raj

Zielona Arka

Echa Leśne

Parki Narodowe

Eko Bałtyk

Poznaj swój kraj

Poznaj świat

EWALUACJA PROGRAMU

W trakcie realizacji treści programowych z kultury i sztuki w szkole podstawowej uczeń powinien być zorientowany na zdobywanie wiedzy i umiejętności, które pozwolą mu na samodzielną realizację zadań i rozwiązywanie problemów. W tym celu należy stosować różnorodne metody i formy pracy, które pozwolą uczniom na odkrywanie i wykorzystywanie swoich możliwości i talentów. W tym celu należy stosować różnorodne metody i formy pracy, które pozwolą uczniom na odkrywanie i wykorzystywanie swoich możliwości i talentów.

Dotyczy to:

1. R. Dulcer - Język polski
2. M. A. Garcia - Język polski
3. W. D. Eschrich - Praca z dziećmi
4. J. Kowalski - Język polski
5. J. Kowalski - Język polski
6. J. Kowalski - Język polski
7. J. Kowalski - Język polski
8. J. Kowalski - Język polski
9. J. Kowalski - Język polski
10. J. Kowalski - Język polski
11. M. Kowalski - Język polski

W tym celu należy stosować różnorodne metody i formy pracy, które pozwolą uczniom na odkrywanie i wykorzystywanie swoich możliwości i talentów. W tym celu należy stosować różnorodne metody i formy pracy, które pozwolą uczniom na odkrywanie i wykorzystywanie swoich możliwości i talentów.

ZACHODNIOPOMORSKIEGO CENTRUM EDUKACYJNEGO W SZCZECINIE